

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

Επιμέλεια
Ρουσοπούλου Όλγα Α.Μ. 10077

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
«Επενδυτική Συμπεριφορά και Ανοχή Ρίσκου Μικρών Επενδυτών»

Επιβλέπων εισηγητής - καθηγητής
κος Τσουκάτος Ευάγγελος

Ηράκλειο
Φεβρουάριος, 2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ABSTRACT	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	8
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ	8
1.1 Αγορά χρήματος και κεφαλαίου	8
1.2 Η Έννοια της Επένδυσης και της Απόδοσης	12
1.3 Ο Επενδυτικός Κίνδυνος	14
1.4 Διάκριση του Κινδύνου του Οικονομικού Προγραμματισμού	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	18
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ	18
2.1 Εννοιολογική προσέγγιση χρηματοοικονομικής προσωπικότητας και συμπεριφοράς	18
2.2 Η Σχέση Ανάμεσα στα Προσωπικά Χαρακτηριστικά και τα Χρήματα	19
2.3 Προσωπικά Χρηματικά Στιλ	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	22
ΑΝΟΧΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΡΙΣΚΟΥ (FINANCIAL RISK TOLERANCE)	22
3.1 Προφίλ χρηματοοικονομικού ρίσκου	22
3.2 Παράγοντες που επηρεάζουν την ανοχή κινδύνου	22
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	25
ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ	25
4.1 Σκοπός της Έρευνας	25
4.2 Είδος Έρευνας	25
4.3 Αποτελέσματα Έρευνας	27
4.4 Συμπεράσματα έρευνας	49
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	52
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	54

Περιεχόμενα Σχημάτων και Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Τα Βασικά Στάδια μιας Χρηματοοικονομικής Φούσκας_____	14
Διάγραμμα 2: Συνολικός Κίνδυνος Μετοχών _____	16
Διάγραμμα 3: Σχέση μεταξύ Συναισθημάτων και Επενδύσεων _____	19
Σχήμα 1: Παράγοντες που επηρεάζουν την ανοχή επενδυτικού κινδύνου _____	23
Διάγραμμα 4: Αυτοπροσδιορισμός τύπου επενδυτή _____	31
Διάγραμμα 5: Άνδρες 18-30 Γ΄ βάθμιας εκπαίδευσης _____	34
Διάγραμμα 6: Άνδρες 31-40 Γ΄ βάθμιας εκπαίδευσης _____	35
Διάγραμμα 7: Άνδρες 41-50 Γ΄ βάθμιας εκπαίδευσης _____	36
Διάγραμμα 8: Άνδρες 41-50 Β΄ βάθμιας εκπαίδευσης _____	38
Διάγραμμα 9: Γυναίκες 18-30 Γ΄ βάθμιας εκπαίδευσης _____	39
Διάγραμμα 10: Γυναίκες 31-40 Γ΄ βάθμιας εκπαίδευσης _____	40
Διάγραμμα 11: Γυναίκες 31-40 Β΄ βάθμιας εκπαίδευσης _____	41
Διάγραμμα 12: Γυναίκες 41-50 Β΄ βάθμιας εκπαίδευσης _____	42
Διάγραμμα 13: Απόλυτα πληροφορημένοι σε ζητήματα επενδύσεων _____	43
Διάγραμμα 14: Κάπως πληροφορημένοι σε ζητήματα επενδύσεων _____	45
Διάγραμμα 15: Καθόλου πληροφορημένοι σε ζητήματα επενδύσεων _____	46
Διάγραμμα 16: Ιδιωτικοί υπάλληλοι _____	47
Διάγραμμα 17: Ελεύθεροι επαγγελματίες _____	48
Διάγραμμα 17: Συνταξιούχοι _____	49

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο σκοπός εκπόνησης της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η εις βάθος ανάλυση της επενδυτικής συμπεριφοράς και της ανοχής ρίσκου των μικρών επενδυτών. Ως μικροί επενδυτές δεν νοούνται μόνο επιχειρήσεις ή επιχειρηματίες, αλλά οποιοδήποτε άτομο το οποίο επιθυμεί να επενδύσει τα χρήματά του, αντί να τα αποταμιεύσει.

Με στόχο την ορθή και ολοκληρωμένη εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας έγινε συνδυασμός βιβλιογραφικής ανασκόπησης και στατιστικής έρευνας, και συγκεκριμένα η εργασία απαρτίζεται από δύο επιμέρους μέρη τα οποία είναι η Θεωρητική Προσέγγιση και η Εμπειρική Διερεύνηση. Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την Εμπειρική Διερεύνηση είναι αυτή της περιγραφικής στατιστικής, και συγκεκριμένα η έρευνα διεξήχθη με την χρήση ερωτηματολογίων, σε δείγμα 150 ατόμων, ηλικίας 18 έως και 70.

Στην Θεωρητική Προσέγγιση παρουσιάζονται όλα τα δεδομένα και τα στοιχεία τα οποία προέκυψαν από την βιβλιογραφική ανασκόπηση και σχετίζονται με την επενδυτική συμπεριφορά, την χρηματοοικονομική προσωπικότητα, το προφίλ των επενδυτών, την ανοχή ρίσκου, τα κριτήρια λήψης επενδυτικών αποφάσεων και την διαχείριση προσωπικής περιουσίας. Τα ευρήματα που προέκυψαν από την εμπειρική διερεύνηση δείχνουν ότι οι πλειοψηφία των ατόμων απαρτίζεται από «Συντηρητικούς» και «Μέτρια Συντηρητικούς» επενδυτές, οι οποίοι δε επιδεικνύουν μεγάλο επενδυτικό ρίσκο. Το προφίλ του εκάστοτε επενδυτή είναι ένα σύνολο χαρακτηριστικών στο οποίο εμπεριέχονται πολιτιστικά, δημογραφικά και προσωπικά χαρακτηριστικά και πληροφορίες. Όλες αυτές οι μεμονωμένες πληροφορίες που συνθέτουν το προφίλ των μικρών επενδυτών προέκυψαν από την στατιστική έρευνα με την χρήση των ερωτηματολογίων.

Σημαντικός περιορισμός για την εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας υπήρξε η έλλειψη εκτενούς βιβλιογραφίας σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα. Ένας παράγοντας δυσκολίας της παρούσας εργασίας υπήρξε, πέρα από την έλλειψη βιβλιογραφίας, ο μεγάλος όγκος δεδομένων προς επεξεργασία, τα οποία προέκυψαν από την έρευνα. Όμως εξακολουθεί να αποτελεί ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον θέμα δεδομένης και της χρονικής περιόδου κατά την οποία διεξήχθη, λόγω της οικονομικής κρίσης.

ABSTRACT

The purpose of this thesis is an in-depth analysis of investment behavior and risk tolerance of small investors. Small investors are not only companies or businessmen, but also any person who wants to invest money, rather than saving.

With a view to the correct and complete preparation of the final work was a combination of literature review and statistical research, namely the work is composed of two separate parts which are the Theoretical Approach and Empirical Investigation. The methodology used for Empirical Investigation is that of descriptive statistics, namely the survey was conducted using questionnaires in a sample of 150 people aged 18 to 70.

In Theoretical Approach presented all the facts and figures that emerged from the literature review and related investment behavior, financial personality, investor profile, risk tolerance, the investment decision-making criteria, management personal property, as well as will there is a section which will include the basic concepts.

The findings are expected resulting from the empirical investigation show that the majority of people composed of "Tories" and "Moderate Conservatives" investors, who do not exhibit great in taking investment risk. The profile of each investor is a set of features which included cultural, demographic and personal characteristics and information. All such individual information constituting the profile of small investors obtained by statistical research using questionnaires.

A major limitation to the preparation of this thesis has been the lack of extensive literature on the subject. One difficulty factor of the present study was, besides the lack of literature, the large volume of data to be processed, which resulted from the research. But still a very interesting topic given and the period during which it was conducted, due to the economic crisis.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι έννοιες της επένδυσης και του επενδυτή αποτελούν πολύ συγκεχυμένες έννοιες, οι οποίες τείνουν τις περισσότερες φορές να ταυτίζονται με τις επιχειρήσεις. Λανθασμένα όμως, δεδομένου ότι επενδυτής μπορεί να είναι το κάθε μεμονωμένο άτομο που διαθέτει κάποια χρήματα τα οποία θέλει να τα επενδύσει κάπου που θα του αποφέρουν βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα κάποιο κέρδος.

Όμως επένδυση χωρίς ρίσκο ή αλλιώς χωρίς επενδυτικό κίνδυνο, δεν νοείται, δεδομένου ότι η έννοια της επένδυσης με το ρίσκο είναι αλληλένδετη, ιδιαίτερα με τις τελευταίες εξελίξεις στον διεθνή οικονομικό τομέα που έχουν επηρεάσει κατά πολύ τις διεθνής χρηματαγορές με ότι αυτό μπορεί να συνεπάγεται.

Επομένως κάθε μικροεπενδυτής που αποφασίζει να προβεί σε μια επένδυση, αποδέχεται και το ρίσκο που της αντιστοιχεί, για άλλες επενδύσεις είναι μικρό, ενώ για άλλες είναι μεγαλύτερο. Όπως για παράδειγμα όταν ένα άτομο επιλέγει να επενδύσει τις οικονομίες τους σ' ένα λογαριασμό ταμιευτηρίου, από το να τις επενδύσει σε μετοχές, ναι μεν αναλαμβάνει μικρότερο ρίσκο αλλά έχει και μικρότερη απόδοση.

Μέσω της παρούσας εργασίας αρχικά γίνεται θεωρητική αναφορά σε όλους εκείνους τους παράγοντες οι οποίοι ενδεχομένως δύναται να επιδράσουν στην απόφαση ενός μικροεπενδυτή για την ανάληψη οικονομικού ρίσκου, οι οποίοι σχετίζονται με το κοινωνικό και οικονομικό του περιβάλλον. Βεβαίως συμβάλλουν και τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του εκάστοτε ατόμου.

Εν συνεχεία διεξάγεται έρευνα μέσω τις οποίας επιχειρείται όχι μόνο να υπάρξει επαλήθευση ή όχι του θεωρητικού μέρους, αλλά επίσης να σκιαγραφηθεί το προφίλ του σημερινού μικροεπενδυτή, καθώς επίσης και η αντοχή που επιδεικνύει στην ανάληψη επενδυτικού ρίσκου.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ

1.1 Αγορά χρήματος και κεφαλαίου

Αρχικά θα πρέπει να αναφερθεί ότι υποκατάστατα του χρήματος θεωρούνται τα χρεόγραφα, πρόκειται για επενδυτικά διαπραγματεύσιμα προϊόντα τα οποία μπορούν να εκδοθούν από μια κυβέρνηση, από μια εταιρεία ή από κάποιο άλλο οργανισμό, και αποτελούν αποδεικτικό χρέους είτε αντικατοπτρίζουν το δικαίωμα σε διανεμόμενα κέρδη (Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, 2015). Χρεόγραφα νοούνται και τα εξής:

- τα ομόλογα,
- τα έντοκα γραμμάτια του Δημοσίου,
- τα μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων,
- τα προθεσμιακά συμβόλαια (forwards),
- τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης (futures),
- τα συμβόλαια δικαιωμάτων προαίρεσης,
- τα παραστατικά απόκτησης μετοχών (warrants),
- οι μετοχές, καθώς και
- άλλα προϊόντα τα οποία έχουν μπορούν να διαπραγματεύονται στην χρηματοπιστωτική αγορά.

Ευρέως γνωστές είναι οι αγορές των φυσικών αγαθών, στις οποίες πραγματοποιούνται αγοραπωλησίες ή και ορισμένες φορές ανταλλαγές πάσης φύσεως αγαθών. Στο σύνολο τους οι αγορές αυτές χαρακτηρίζονται ως αγορές αγαθών ή αγορές εμπορευμάτων, λόγω του ότι για την πραγματοποίηση των ανταλλαγών ή των αγοραπωλησιών είναι υποχρεωτική η μεσολάβηση του χρήματος.

Όμως και το ίδιο το χρήμα ή και τα υποκατάστατα του αποτελούν αντικείμενο συναλλαγών. Ουσιαστικά οι αγορές χρήματος (money markets) είναι οι αγορές χρεογράφων, και κύριο λόγο σε αυτές τις αγορές έχουν οι τράπεζες (Πρωτοψάλτης, Στεφάνου, Τρισμπιώτη & Κατσαμποξάκης, 2014). Τα βασικά τους χαρακτηριστικά είναι (Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, 2015):

- ο βραχυπρόθεσμος χαρακτήρας τους, που είναι κάτω τους ενός έτους,
- ο μεγάλος όγκος συναλλαγών,
- η μεγάλη ρευστότητα, και
- ο μικρός κίνδυνος.

Τα προϊόντα της αγοράς χρήματος θεωρούνται ως οι πιο ασφαλείς επενδύσεις, λόγω του ότι προσφέρουν μια σταθερή απόδοση, την οποία συνήθως ο επενδυτής την γνωρίζει εξ' αρχής. Η απόδοση αυτή είθισται να παραμένει σταθερή περισσότερο κατά τις περιόδους στις οποίες οι αγορές χρήματος δεν παρουσιάζουν σημαντικές μεταπτώσεις. Τα κυριότερα προϊόντα της αγοράς χρήματος, σε διεθνές επίπεδο, είναι τα εξής (Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, 2015):

- τα έντοκα γραμμάτια του Δημοσίου (treasury bills),
- οι συμφωνίες επαναγοράς (repos, repurchase agreements),
- τα διαπραγματεύσιμα πιστοποιητικά καταθέσεων (negotiable of deposits),
- τα εμπορικά ομόλογα (commercial paper),
- τα ευρωδολάρια (eurodollars), και τα
- Libor που είναι το επιτόκιο προσφοράς στο οποίο οι μεγάλες διεθνείς τράπεζες στο Λονδίνο δανείζονται κεφάλαια, και συγκεκριμένα ευρωδολάρια, μεταξύ τους.

Στην αγορά χρήματος λαμβάνουν μέρος, η Τράπεζα της Ελλάδος, το σύνολο των εμπορικών τραπεζών και μέσω αυτών οι επιχειρήσεις, αλλά και τα φυσικά πρόσωπα. Σκοπός αυτής της συμμετοχής είναι η παροχή ρευστότητας ή η απορρόφηση χρηματικής ρευστότητας από την αγορά. Επίσης οι τράπεζες από αυτή τη συμμετοχή τους στην αγορά χρήματος ως στόχο έχουν να επιτύχουν θετικές αποδόσεις για τα ταμειακά τους πλεονάσματα και να εκδώσουν και να διαθέσουν ομόλογα.

Με τον όρο κεφαλαιαγορά ή αλλιώς αγορά κεφαλαίου (capital markets), νοείται ο χώρος εντός του οποίου πραγματοποιείται η διακίνηση των χρηματικών κεφαλαίων, ενώ ταυτοχρόνως διαπραγματεύονται, αγοράζονται και πωλούνται χρηματοοικονομικά εργαλεία με μακροχρόνιο επενδυτικό ορίζοντα, είθισται να έχει χρονική διάρκεια μεγαλύτερη του ενός έτους. Η διαδικασία της διακίνησης των εν λόγω τίτλων πραγματοποιείται εντός οργανωμένων αγορών και σε αντίθεση με τις αγορές χρήματος, ενέχουν αυξημένο κίνδυνο, όπως για παράδειγμα υπάρχει

μεγαλύτερη πιθανότητα πτώχευσής ή και αθέτησης των υποχρεώσεων των εκδοτών. Επίσης στις κεφαλαιαγορές υπάρχει μεγαλύτερη αβεβαιότητα όσον αφορά τις τιμές των χρεογράφων, το οποίο σημαίνει ότι για παράδειγμα σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να υπάρξουν μεγάλες διακυμάνσεις των τιμών.

Εντός οργανωμένων χρηματιστηρίων (organized markets) συντελείται η αγοραπωλησία ομολογίων και μετοχών. Όμως η αγοραπωλησία συναλλάγματος πραγματοποιείται σε μη οργανωμένες αγορές (over-the-counter ή OTC markets).

Συνοπτικά η διάκριση ανάμεσα σε αγορές χρήματος και αγορές κεφαλαίου σχετίζεται με την διάρκεια των χρηματοοικονομικών μέσων τα οποία διαπραγματεύονται σε αυτές. Υπό αυτή τη σκοπιά η αγορά χρήματος είναι το πιστωτικό δίκτυο όπου γίνονται συναλλαγές βραχυπρόθεσμων χρηματοοικονομικών μέσων, όπως είναι για παράδειγμα τα έντοκα γραμμάτια Δημοσίου, τα εμπορικά χρεόγραφα, τα διαπραγματεύσιμα ομόλογα καταθέσεων κ.τ.λ., ενώ οι αγορές κεφαλαίων είναι εκείνες όπου γίνονται οι διαπραγματεύσεις χρηματοοικονομικών μέσων που έχουν διάρκεια μεγαλύτερη του ενός έτους (Πρωτοψάλτης, Στεφάνου, Τρισπιώτη & Κατσαμποξάκης, 2014).

Γενικά το σύνολο των αγορών χρήματος και των αγορών κεφαλαίου δύναται να καλείται ως οικονομικές αγορές, έτσι ώστε να υπάρχει διάκριση από τις εμπορευματικές αγορές των αγαθών. Ενώ το σύνολο της αγοράς χρήματος και της αγοράς κεφαλαίου αποτελούν την ευρύτερη έννοια της χρηματοπιστωτικής αγοράς.

Τόσο οι αγορές χρήματος όσο και οι αγορές κεφαλαίων, παίζουν εξέχοντα ρόλο στην οικονομία καθώς (Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, 2015):

1. Βοηθούν την προώθηση αλλά και την ανάπτυξη των δημόσιων και ιδιωτικών επιχειρήσεων, κάτι το οποίο συνεπάγεται ότι συμβάλλουν στην προώθηση και στην ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας της εκάστοτε χώρας.
2. Συμβάλλουν στην κάλυψη του ελλείμματος στον οικονομικό προϋπολογισμό, μέσω της έκδοσης νέων κρατικών ομολόγων.
3. Κατοχυρώνουν και καλυτερεύουν τη εμπορευσιμότητα των επενδύσεων σε μετοχικές αξίες και ομόλογα, συμβάλλοντας στην ελκυστικότητα αυτής της κατηγορίας των επενδύσεων.

4. Εξετάζουν τον αριθμό των ιδιοκτητών των παραγωγικών μονάδων με προφανή κοινωνικό όφελος από την δικαιότερη κατανομή των κερδών που είναι αποτέλεσμα της παραγωγικής επιχειρηματικής διαδικασίας.
5. Αξιώνουν την εφαρμογή κανόνων διαφάνειας και ανταγωνισμού, και την επίβλεψη της τήρησης αναλαμβάνουν οι αρμόδιες αρχές.
6. Κατέχουν εξισορροπητικό ρόλο ανάμεσα στις οικονομικές μονάδες οι οποίες έχουν βραχυπρόθεσμες ανάγκες σε ρευστά και σε οικονομικές μονάδες που έχουν ανάγκη να επενδύσουν βραχυπρόθεσμα τα πλεονασματικά ρευστά διαθέσιμα τους.
7. Έχουν την δυνατότητα με μικρό κόστος, ελάχιστη χρονική καθυστέρηση, και μικρές διακυμάνσεις των επιτοκίων, να απορροφήσουν πλεονάζοντα κεφάλαια και να τα προωθήσουν σε βραχυπρόθεσμο δανεισμό δημιουργώντας πλεονεκτήματα για τους συμμετέχοντες στην αγορά, και την οικονομία γενικότερα.
8. Διαμορφώνουν μέσω της προσφοράς και ζήτησης για βραχυπρόθεσμο δανειακά κεφάλαια, την τιμή του χρήματος, δηλαδή το επιτόκιο.
9. Οι οικονομικές μονάδες έχουν την δυνατότητα μέσω της αγοράς χρήματος, να προσαρμόζουν συνεχώς τις θέσεις τους σε μετρητά, καταθέτοντας προσωρινά τα μετρητά τους στην χρηματαγορά κατά τις περιπτώσεις που έχουν υψηλά υπόλοιπα αλλά και να δανείζονται όταν τα μετρητά τους είναι προσωρινά πολύ λίγα.
10. Μέσω της χρηματαγοράς η κυβέρνηση έχει το δικαίωμα να ασκεί νομισματική πολιτική, δηλαδή να επηρεάζει την ποσότητα του χρήματος που κυκλοφορεί στην οικονομία.

Όλοι συμμετέχουν στις χρηματαγορές και στις κεφαλαιαγορές, είτε μέσω της αγοράς συναλλάγματος για την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού σε χώρα η οποία δεν ανήκει στην Ευρωζώνη, είτε παίρνοντας κάποιο δάνειο από μια τράπεζα, είτε επενδύοντας χρήματα σε μετοχές επιδιώκοντας μια αυξημένη απόδοση. Τις τελευταίες δεκαετίες προσφέρεται πληθώρα επενδυτικών επιλογών. Όμως η κάθε επενδυτική απόφαση πέρα από την αναμενόμενη απόδοση ενέχει και ένα κίνδυνο.

1.2 Η Έννοια της Επένδυσης και της Απόδοσης

Στη βιβλιογραφία ξενόγλωσση αλλά και ελληνική υπάρχουν διάφοροι ορισμοί για την επένδυση:

- Σύμφωνα με τους Πρωτοψάλτη, Στεφάνου, Τρισμπιώτη και Κατσαμποξάκη (Πρωτοψάλτης, Στεφάνου, Τρισμπιώτη & Κατσαμποξάκης, 2014), «επένδυση είναι η θυσία των χρημάτων σήμερα με αντάλλαγμα περισσότερα χρήματα στο μέλλον».
- Ένας εκτενέστερος ορισμός της επένδυσης δίδεται από τον Butler (Butler, 2012), και συγκεκριμένα «επένδυση είναι η διαδικασία κατανομής του κεφαλαίου με τέτοιο τρόπο ώστε να προστατευτεί από τον πληθωρισμό και να χρηματοδοτήσει τον επιδιωκόμενο τρόπο ζωής, ασχέτως διάρκειας, καθώς και κάθε άλλων στόχων. Αυτό περιλαμβάνει την ανταλλαγή της ασφάλειας κεφαλαίου, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, με μια υψηλότερη απόδοση από εκείνη που προσφέρουν οι καταθέσεις».

Ως απόδοση νοείται το κέρδος ή η ζημιά επί της αρχικής αξίας της επένδυσης. Τυγχάνει ορισμένες φορές η έννοια της επένδυσης να συγχέεται με την έννοια της αποταμίευσης, όμως η αποταμίευση είναι η θυσία της κατανάλωσης σήμερα με αντάλλαγμα την χρήση του συγκεκριμένου ποσού κάποια στιγμή στο μέλλον (Πρωτοψάλτης, Στεφάνου, Τρισμπιώτη & Κατσαμποξάκης, 2014), ως εκ τούτου η αποταμίευση είναι υπό μια έννοια ένας τρόπος επένδυσης.

Για να μπορέσει μια επένδυση να αποφέρει το προσδοκώμενο κέρδος θα πρέπει να εφαρμόζεται μια συνετή φιλοσοφία, μια λειτουργική και πρακτική διαδικασία για την διαχείριση του επενδυτικού χαρτοφυλακίου, καθώς επίσης απαραίτητο στοιχείο είναι η όλη διαδικασία να πραγματοποιείται εντός ενός πλαισίου πειθαρχίας και προσήλωσης στον στόχο. Σε περίπτωση που εφαρμογής της παραπάνω προσέγγισης αποκομίζονται τα εξής πλεονεκτήματα (Butler, 2012):

- ❖ Μεγάλη πιθανότητα ικανοποίησης της επιδιωκόμενης δια βίου απόδοσης.
- ❖ Η προσέγγιση αυτή είναι εύρωστη και μπορεί να αντέξει σε διάφορες οικονομικές, αλλά και επενδυτικές συνθήκες.
- ❖ Ο επενδυτής έχει μια καλύτερη απόδοση σε σύγκριση με τον κίνδυνο.

- ❖ Το συναίσθημα απομακρύνεται από τη επενδυτική στρατηγική.
- ❖ Βοηθάει στην προσήλωση στην μακροπρόθεσμη στρατηγική.

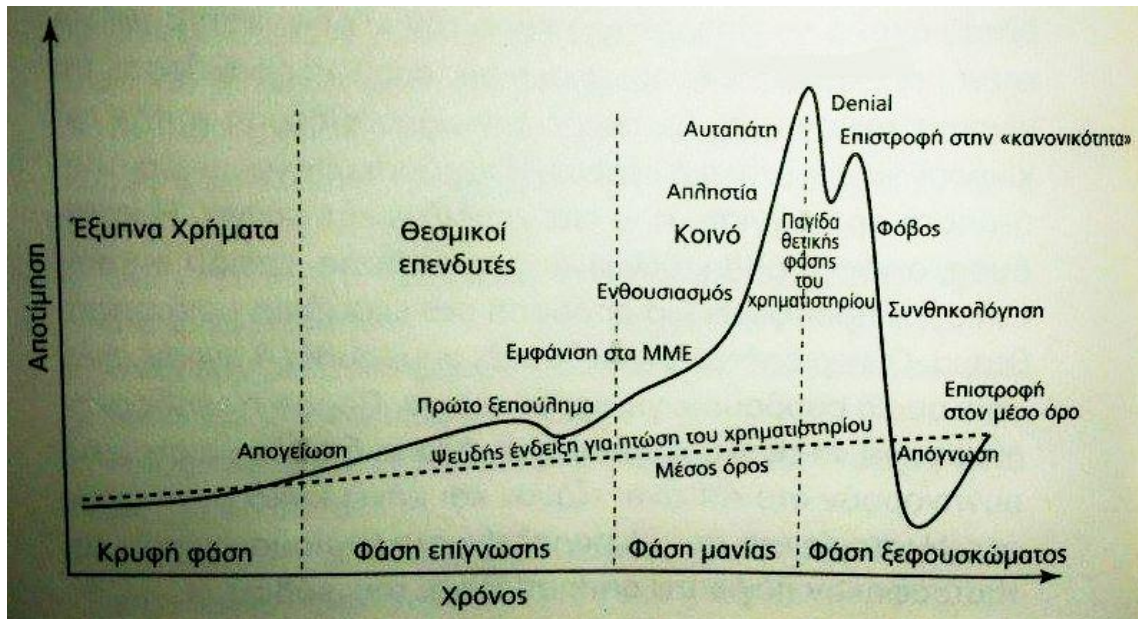
Ανεξάρτητα αν η επένδυση πραγματοποιείται εκ μέρους ενός μεμονωμένου ατόμου ή με την βοήθεια ειδικών συμβούλων, η διαμόρφωση της επενδυτικής στρατηγικής θα πρέπει να τηρεί κάποια στοιχεία (Butler, 2012):

- Μελέτη των διαθέσιμων στοιχείων και στην συνέχεια να λαμβάνεται η απόφαση για το τι λειτουργεί καλύτερα.
- Επιλογή μιας πορείας που προσφέρει την υψηλότερη πιθανότητα επιτυχούς επένδυσης.
- Δημιουργία ενός λειτουργικά εύρωστου χαρτοφυλακίου.
- Εφαρμογή του χαρτοφυλακίου με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο.
- Παρακολούθηση της προόδου του χαρτοφυλακίου επί σταθερής βάση και σε σύγκριση με τους στόχους που έχουν τεθεί.
- Διατήρηση ισορροπίας μεταξύ απόδοσης και κινδύνου.

Να σημειωθεί ότι η κερδοσκοπία δεν θα πρέπει να μπερδεύεται με την επένδυση, δεδομένου ότι η κερδοσκοπία αποτελεί μια προσπάθεια πρόβλεψης της κίνησης της αγοράς, με απώτερο σκοπό την εκμετάλλευση της κίνησης αυτής για οικονομικό κέρδος.

Κατά τον Butler (Butler, 2012) «η κερδοσκοπία είναι μια όλα-ή-τίποτα προσέγγιση, που είτε κερδίζεις είτε χάνεις. Η επένδυση από την άλλη, δεν είναι όλα-ή-τίποτα, επειδή ο καπιταλισμός προσφέρει μια απόδοση στο κεφάλαιο μακροπρόθεσμα». Η κερδοσκοπία μπορεί να υπόσχεται μεγάλα κέρδη, αλλά ουσιαστικά είναι αυτό που οδηγεί στις λεγόμενες «επενδυτικές φούσκες», οι οποίες σχετίζονται με μετοχές, ακίνητη περιουσία κ.τ.λ.. Πληθώρα ανθρώπων στρέφεται στη κερδοσκοπία θεωρώντας ότι κάνει επενδύσεις, ενώ στην πραγματικότητα κερδίζουν χρήματα χωρίς κόπο μέχρι όμως που επέρχεται η κατάρρευση, όπως φαίνεται και στο διάγραμμα που ακολουθεί.

Διάγραμμα 1: Τα Βασικά Στάδια μιας Χρηματοοικονομικής Φούσκας

Πηγή: Butler, 2012

1.3 Ο Επενδυτικός Κίνδυνος

Ως επενδυτικός κίνδυνος νοείται ο κίνδυνος απώλειας του κεφαλαίου που έχει επενδυθεί σ' ένα αξιόγραφο ή η μείωση της αξίας του. Υπάρχουν πολλά αίτια που μπορούν να προκαλέσουν την απώλεια αυτή όπως είναι ο πληθωρισμός, η μη φερεγγυότητα του εκδότη, η αδυναμία ρευστοποίησης της επένδυσης κ.τ.λ..

Συνήθως ο κίνδυνος που σχετίζεται με τις επενδύσεις χωρίζεται σε δύο επιμέρους κατηγορίες στον συστηματικό κίνδυνο ή αλλιώς κίνδυνο της αγοράς, στην κατηγορία αυτή ανήκει για παράδειγμα η αύξηση του πληθωρισμού, η δεύτερη κατηγορία είναι αυτή του μη- συστηματικού κινδύνου ή αλλιώς ειδικού κινδύνου, στην οποία περιλαμβάνεται για παράδειγμα η πτώχευση ενός εκδότη αξιόγραφων (Πρωτοψάλτης, Στεφάνου, Τρισμπιώτη & Κατσαμποξάκης, 2014).

Ιδιαίτερα για τον κίνδυνο των μετοχών ο William Sharpe ανέπτυξε το Μοντέλο Αποτίμησης Κεφαλαιουχικών Αγαθών (CAPM), μέσω του οποίου προσπάθησε να δώσει μια εξήγηση με απλουστευτικές παραδοχές στο γεγονός ότι η αναμενόμενη απόδοση μιας μετοχής αποτελεί συνάρτηση της αστάθειας της (διακυμάνσεις των τιμών) σε σχέση με την αστάθεια ενός σύμπαντος επισφαλών κινητών αξιών.

Όσο μεγαλύτερη αναμένεται να είναι η απόδοση μιας μετοχής τόσο μεγαλύτερος είναι αναλογικά και ο κίνδυνος που εμπεριέχει η εν λόγω επένδυση. Συγκεκριμένα οι επενδυτικοί κίνδυνοι που σχετίζονται με τις μετοχές είναι ένας συνδυασμός μεταξύ συστηματικού και μη-συστηματικού κινδύνου (Butler, 2012):

- ❖ Ο συστηματικός κίνδυνος εμπεριέχει τις μακροοικονομικές συνθήκες οι οποίες επιδρούν σε όλες τις εταιρείες του χρηματιστηρίου. Σημειωτέον ότι δεν μπορεί να υπάρξει εξάλειψη του συστηματικού κινδύνου μέσω της διαφοροποίησης του χαρτοφυλακίου.
- ❖ Ο μη συστηματικός κίνδυνος εμπεριέχει τον κίνδυνο της εταιρείας (δηλαδή τον συγκεκριμένο κίνδυνο κατοχής μετοχών σε μια εταιρεία, π.χ. μετοχές της εταιρείας ΓΕΡΜΑΝΟΣ) και επιπρόσθετα τον κίνδυνο του κλάδου (όπως για παράδειγμα τηλεπικοινωνιακού κλάδου) για τις συγκεκριμένες κινητές αξίες. Σε αυτή την περίπτωση οι εν λόγω επιπτώσεις δύναται να μειωθούν μέσω επαρκούς διαφοροποίησης, όπως για παράδειγμα η κατανομή του κεφαλαίου μπορεί να γίνει σε διάφορες διαφορετικές κινητές αξίες, τομείς και αγορές.

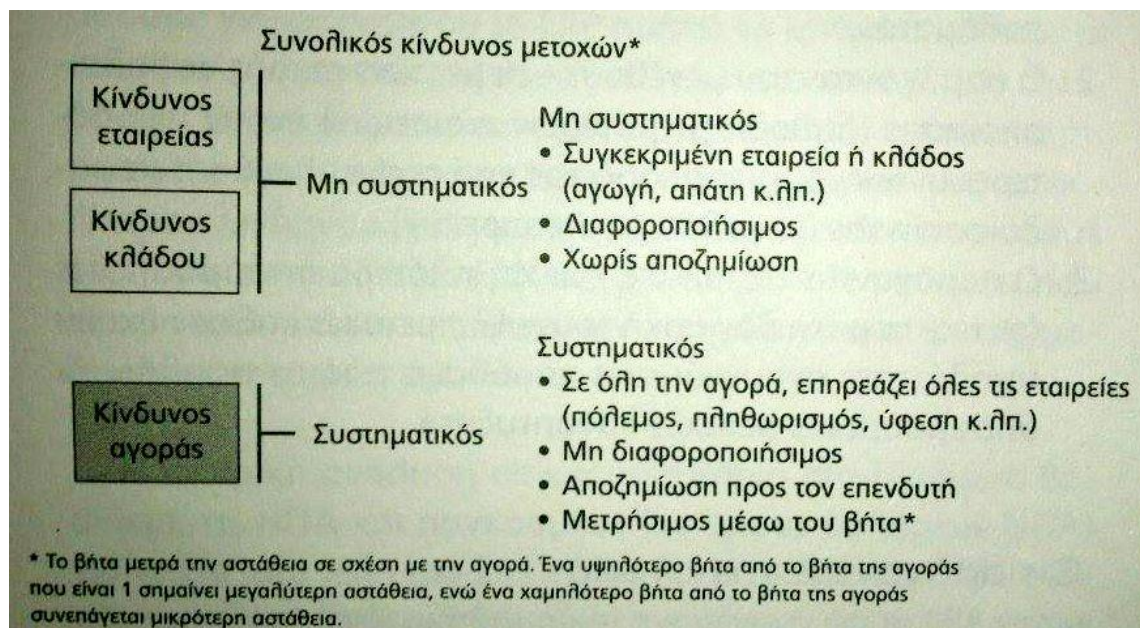
Ο Sharpe θεωρεί ότι το πιο αποτελεσματικό χαρτοφυλάκιο, από την άποψη της μείωσης του επενδυτικού κινδύνου, είναι εκείνο στο οποίο περιλαμβάνεται όλο το σύμπαν των επισφαλών κινητών αξιών. Σύμφωνα με τον Butler (Butler, 2012), το δίδαγμα από το μοντέλο του Sharpe, για τους επενδυτές είναι ότι δεν πρέπει να περιμένουν ότι οι αγορές θα τους ανταμείψουν για κινδύνους τους οποίους θα μπορούσαν να είχαν ενδεχομένως εξαλείψει μέσω διαφοροποίησης. Αντιθέτως, πρέπει να περιμένουν ανταμοιβή μόνο για την ανάληψη συστηματικού κινδύνου. Στο Διάγραμμα 2 που ακολουθεί απεικονίζεται αυτή η ιδέα.

Στις επενδύσεις η απόδοση και ο κίνδυνος είναι δύο αλληλένδετα στοιχεία, γεγονός που σημαίνει όσο μεγαλύτερη απόδοση επιθυμεί να έχει κάποιος από τις επενδυτικές τους επιλογές, τόσο μεγαλύτερο είναι και ο κίνδυνος που αναλαμβάνει. Αυτός είναι και ο ορισμός του «ορθολογικού» επενδυτή.

Η ερμηνεία της σχέσης της απόδοσης-κινδύνου βρίσκεται στη θεωρία της χρησιμότητας, κατά την οποία υποστηρίζεται ότι ο μέσος άνθρωπος είναι ένας ορθολογικός επενδυτής, που σημαίνει ότι δεν επιθυμεί την ανάληψη υψηλών κινδύνων, αλλά προτιμά την βεβαιότητα από την αβεβαιότητα. Αν κάποιος επενδυτής

επιθυμεί την ανάληψη υψηλού κινδύνου, τότε έχει και την απαίτηση να έχει ως απολαβή μεγαλύτερη απόδοση. Η θεωρία των επενδύσεων γενικά, βασίζεται στην παραδοχή ότι ο εκάστοτε επενδυτής, για δεδομένο επίπεδο κινδύνου, επιλέγει πάντα την μέγιστη δυνατή απόδοση (Πρωτοψάλτης, Στεφάνου, Τρισμπιώτη & Κατσαμποξάκης, 2014).

Διάγραμμα 2: Συνολικός Κίνδυνος Μετοχών

Πηγή: Butler, 2012

1.4 Διάκριση του Κινδύνου του Οικονομικού Προγραμματισμού

Κατά τον οικονομικό σχεδιασμό μιας επένδυσης πέρα των παραπάνω κινδύνων που αναφέρθηκαν, υπάρχει και μια ακόμα σειρά κινδύνων οι οποίοι θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη. Συγκεκριμένα βάσει οικονομικού σχεδιασμού υπάρχουν τρεις επιμέρους τομείς κινδύνων: προσωπικοί, συμπεριφορικοί, και βαθύτεροι.

- Προσωπικοί κίνδυνοι: ως παράδειγμα για αυτή την κατηγορία κινδύνων μπορεί να δοθεί η περίπτωση μακροχρόνιας ασθένειας και ο αντίκτυπος που θα έχει το γεγονός αυτό στον τρόπο ζωής του εκάστοτε ατόμου, καθώς και στο ανθρώπινο κεφάλαιο που θα διέθετε.

Ακόμα ένας τύπος προσωπικού κινδύνου είναι η περίπτωση που ένας επενδυτής προβαίνει σε υπερανάληψη από το χαρτοφυλάκιο του, έτσι ώστε να καλύψει τα έξοδα του, με τον τρόπο αυτό αυξάνει κατά πολύ την πιθανότητα αποτυχίας της επένδυσής του.

- Συμπεριφορικοί κίνδυνοι: οι κίνδυνοι αυτοί σχετίζονται με την συμπεριφορά των επενδυτών, οι οποίοι μπορεί να είναι υπερβολικά αισιόδοξοι ή υπερβολικά απαισιόδοξοι, αναλόγως των ειδήσεων και των επενδυτικών συναισθημάτων. Περαιτέρω ανάλυση επί του συγκεκριμένου θέματος ακολουθεί στη επόμενη ενότητα.
- Βαθιοί κίνδυνοι: όπως υποστηρίζει ο θεωρητικός William Bernstein οι επενδυτές ταξινομούν τον κίνδυνο ως «ρηχό» ή ως «βαθύ». Όπου οι ρηχοί κίνδυνοι σχετίζονται με τους προσωπικούς και του συμπεριφορικούς παράγοντες, ενώ βαθύς κίνδυνος είναι η μόνιμη απώλεια κεφαλαίου, ουσιαστικά ορίζεται ως μια αρνητική απόδοση σε μια τριακονταετία. Βασιζόμενος στην ανάλυση ιστορικών στοιχείων προκειμένου να διαπιστώσει τις αιτίες οι οποίες προκαλούν αυτή την μακροχρόνια απώλεια, ο Bernstein διέκρινε τέσσερις βασικές αιτίες οι οποίες προκαλούν τον «βαθύ» κίνδυνο: τον πληθωρισμό, τον αποπληθωρισμό, την κατάσχεση και την καταστροφή.

Μερικά από τα συμπεράσματα τα οποία εξήγαγε σχετικά με τους επενδυτικούς κινδύνους ο Bernstein, είναι τα εξής:

- Οι επενδυτές οι οποίοι σε βάθος χρόνου δεν θα έχουν εισόδημα ή θα έχουν μικρό εισόδημα, θα έρθουν αντιμέτωποι με τον «ρηχό» κίνδυνο.
- Οι επενδυτές που έχουν αρκετά χρήματα για να περάσουν το υπόλοιπο της ζωής τους, θα έρθουν αντιμέτωποι με τον «ρηχό» κίνδυνο και με τον πληθωρισμό.
- Ο «ρηχός» κίνδυνος ενδείκνυται για ανθρώπους νεαρής ηλικίας, οι οποίοι βρίσκονται ακόμα σε φάση συσσώρευσης πλούτου, όμως προαπαιτούμενο είναι να έχουν την ικανότητα να παραμείνουν προσηλωμένοι στον επενδυτικό τους στόχο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

2.1 Εννοιολογική προσέγγιση χρηματοοικονομικής προσωπικότητας και συμπεριφοράς

Με την ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και ιδιαίτερα του διαδικτύου το κάθε άτομο έχει την δυνατότητα πρόσβασης σε πληροφορίες για την λήψη χρηματοοικονομικών αποφάσεων. Ουσιαστικά το κάθε άτομο μπορεί να συγκρίνει χρηματοοικονομικά κεφάλαια και να προβεί σε επενδύσεις, όμως κάτι το οποίο δεν είναι ευρέως γνωστό είναι το πώς λαμβάνονται οι εκάστοτε αποφάσεις για επενδύσεις σε σχέση με την ψυχολογία του ατόμου.

Η αποκαλούμενη χρηματοοικονομική προσωπικότητα του ατόμου είναι ένας συνδυασμός φυσικών και επίκτητων χαρακτηριστικών που σχετίζονται με την συμπεριφορά. Τα εν λόγω χαρακτηριστικά έχουν να κάνουν με τον τρόπο που ο κάθε άνθρωπος αντιμετωπίζει τον κόσμο, επεξεργάζεται τις πληροφορίες, και αντιδρά σε μηνύματα τα οποία λαμβάνει από το φιλικό, το εργασιακό και το οικογενειακό περιβάλλον.

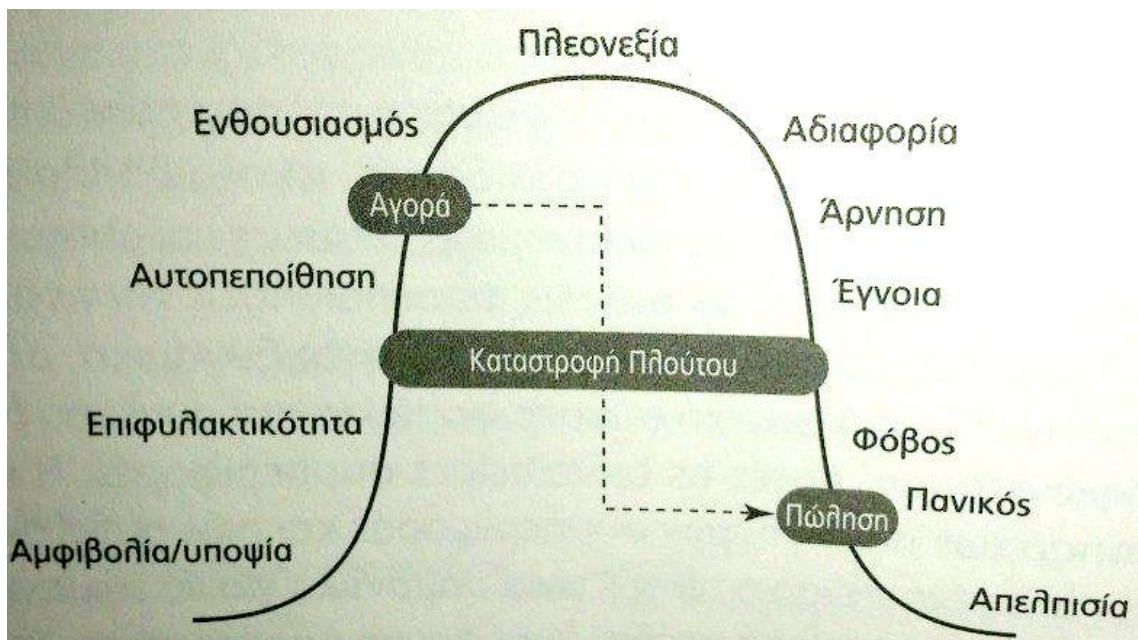
Σύμφωνα με τον Butler (Butler, 2012), η χρηματοοικονομική προσωπικότητα του κάθε ανθρώπου συνίσταται σ' έναν αριθμό αλληλένδετων στοιχείων, τα οποία περιλαμβάνουν:

- ❖ Τους στόχους ζωής, τις φιλοδοξίες και τα κίνητρα του.
- ❖ Το προφίλ του χρηματοοικονομικού του ρίσκου.
- ❖ Την φυσική του συμπεριφορά, η οποία είναι ενστικτώδης.
- ❖ Την συμπεριφορά που έχει διδαχθεί, η οποία προέρχεται από την εκπαίδευση, την ανατροφή, το περιβάλλον, την καριέρα και τις εμπειρίες ζωής.
- ❖ Το «χρηματικό στυλ».
- ❖ Την ανάγκη που έχει για πληροφορίες και δεδομένα, τον τρόπο που επιθυμεί να τα λαμβάνει.
- ❖ Την τάση που έχει για σχεδιασμό.
- ❖ Και το επίπεδο της συναισθηματικής του νοημοσύνης.

2.2 Η Σχέση Ανάμεσα στα Προσωπικά Χαρακτηριστικά και τα Χρήματα

Είναι γεγονός ότι ο πληθυσμός του κόσμου αποτελείται από πολλούς και διαφορετικούς τύπους ανθρώπων, οι οποίοι διαθέτουν διαφορετικά προσωπικά χαρακτηριστικά, έχουν διαφορετικά ερεθίσματα, διαφορετικές ιδιοσυγκρασίες, διαφορετικές εμπειρίες και διαφορετικές προτιμήσεις. Όμως παρά την διαφορετικότητα τους όλοι οι άνθρωποι διαθέτουν ένα κοινό στοιχείο, το οποίο είναι ότι όλες ανεξαιρέτου οι αποφάσεις, ακόμα και όσες σχετίζονται με χρηματικές επενδύσεις, λαμβάνονται στο συναισθηματικό επίπεδο, όπως φαίνεται και στο επόμενο διάγραμμα.

Διάγραμμα 3: Σχέση μεταξύ Συναισθημάτων και Επενδύσεων

Πηγή: Butler, 2012

Κατά τα τελευταία χρόνια έχει αποδειχθεί ότι ακόμα ένας παράγοντας ο οποίος συμβάλει στην λήψη επενδυτικών αποφάσεων είναι η συναισθηματική νοημοσύνη. Όπως υποστηρίζει ο Daniel Goleman ο συναισθηματικά νοήμων επενδυτής λαμβάνει επενδυτικές αποφάσεις σύμφωνα με μια βαθύτερη αντίληψη του, η οποία σχετίζεται με το ποιος είναι και με την θετική προσωπική σχέση την οποία έχει με τα χρήματα, το χαρακτηριστικό αυτό είναι η αυτογνωσία.

Επιπρόσθετα ο συναισθηματικά νοήμων επενδυτής έχει την ικανότητα να διαχειρίζεται περισσότερο ορθολογικά το άγχος, την απογοήτευση και την

αβεβαιότητα, και δεν επιτρέπει στα εν λόγω συναισθήματα ή σε ορισμένες καταστάσεις να επηρεάζουν ή να τροφοδοτούν τις αποφάσεις του, το χαρακτηριστικό αυτό σχετίζεται με την αυτοδιαχείριση. Αυτός ο τύπος επενδυτή έχει επίσης την ιδιότητα να κατανοεί τα συναισθήματα των ανθρώπων που τον περιβάλλουν, είτε πρόκειται σε εργασιακό είτε σε οικογενειακό επίπεδο, και αντιδράει με την ενσυναίσθηση, το χαρακτηριστικό αυτό είναι η κοινωνική επίγνωση.

Ακόμα ένα γεγονός που ξεχωρίζει τον νοήμων επενδυτή είναι ότι διαθέτοντας υψηλή συναισθηματική νοημοσύνη μπορεί να διατηρεί ποιτικές σχέσης με το περιβάλλον, όταν λαμβάνει επενδυτικές αποφάσεις, έχοντας γνώση στο πώς να παρέχει τα κατάλληλα κίνητρα, και επιπλέον πώς να διαχειριστεί την χρηματική τους ενέργεια με λεπτότητα, το χαρακτηριστικό αυτό είναι η διαχείριση των άλλων.

Όπως υποστηρίζει ο Butler (Butler, 2012), ο εκάστοτε επενδυτής έχει περισσότερες πιθανότητες να λάβει ορθολογικές αποφάσεις, αν διατηρήσει ένα υψηλό επίπεδο αυτογνωσίας, χρηματοοικονομικής εκπαίδευσης και εμπειρίας, μια ασφαλή σχέση με τα χρήματα, καθώς επίσης ένα υψηλό επίπεδο συναισθηματικής νοημοσύνης.

Ακόμα και σε περιπτώσεις κατά τις οποίες οι ενστικτώδεις πτυχές της προσωπικότητας του θα επιδρούν στις χρηματοοικονομικές αποφάσεις, ο επενδυτής που διαθέτει τα παραπάνω χαρακτηριστικά, θα μπορεί να λαμβάνει ορθολογικές αποφάσεις.

2.3 Προσωπικά Χρηματικά Στιλ

Τα χρηματικά στιλ αντιπροσωπεύουν τα βασικά συναισθηματικά κίνητρα σε σχέση με το χρήμα. Ανάλογα σε πιο χρηματικό στιλ ανήκει το κάθε άτομο, χειρίζεται τα χρήματα του. Παρακάτω αναφέρονται τα προσωπικά χρηματικά στιλ κατά τον Butler, (Butler, 2012):

1. Θύμα: μισεί τον πλούτο και τους πλούσιους και φοβάται την ευθύνη, προτιμάει να λαμβάνει την φροντίδα ενός χρηματοοικονομικού συμβούλου.
2. Γενναιόδωρος: Συνήθως είναι υπερβολικά γενναιόδωρος και μερικές φορές αυτό έχει αρνητικές επιπτώσεις στις δικές του χρηματοοικονομικές ανάγκες.

Χρειάζεται βοήθεια για να θέσει σε εφαρμογή κανόνες και ελέγχους, για την αποφυγή λανθασμένων αποφάσεων.

3. Χειραγωγός: χρησιμοποιεί τα χρήματα για να ελέγχει τους ανθρώπους, κάτι το οποίο δεν ωφελεί ούτε τον ίδιο, ούτε το περιβάλλον του. Χρειάζεται βοήθεια έτσι ώστε να αναπτύξει μια θετικότερη στάση προς τα χρήματα και τις σχέσεις.
4. Ενοχικός: νοιώθει ότι τα πολλά χρήματα είναι κακά και διαφθείρουν. Συνήθως είναι άτομα που επαγγελματικά ασχολούνται με την φροντίδα. Χρειάζεται να καταλάβει ότι το να είναι κάποιος πλούσιος και καλός δεν είναι αποκλειόμενες ιδιότητες.
5. Τζογαδόρος: νιώθει υπερβολικά άνετος με το ρίσκο, ψάχνει τις μεγάλες αποδόσεις μέσω κερδοσκοπικών επενδύσεων. «Πρέπει να του δοθεί ένας προστατευόμενος χώρος για να παίζει».
6. Φυγόπονος: προτιμάει να ασχολείται με άλλα πράγματα από το να συζητήσει για χρήματα και την προσωπική του περιουσία. Θα έχει όφελος αν αναθέσει τον σχεδιασμό και την διαχείριση της περιουσίας του σ' ένα σύμβουλο.
7. Φιλάργυρος: όταν ξοδεύει χρήματα έχει το αίσθημα ότι χάνει ένα κομμάτι του εαυτού του. Πρέπει να αποκτήσει μια σαφή ιδέα για το τι είναι χρηματοοικονομικά εφικτό.
8. Δραστήριος: βρίσκεται συνεχώς στην αναζήτηση της επόμενης μεγάλης ευκαιρίας, είναι εθισμένος με το κλείσιμο συμφωνιών. Θα ωφεληθεί αν αποκτήσει ένα σύμβουλο, ο οποίος θα του παρέχει εποικοδομητική κριτική στις ιδέες του.
9. Αθλητικός: άτομο που έχει μάθει να δουλεύει πολύ και με πειθαρχία, βλέπει τα λεφτά ως επιβράβευση (ως τον πίνακα του σκορ). Θα ωφεληθεί αν αναλάβει τον σχεδιασμό και την διαχείριση της περιουσίας του ένας σύμβουλος.
10. Σπάταλος: είναι πάντα λίγο περισσότερο χρεωμένος απ' ότι θα έπρεπε, δεν μπορεί να τα βγάλει πέρα οικονομικά ή να διατηρήσει τον πλούτο που παράγει. Πρέπει να μάθει τα όρια του και τις βασικές χρηματικές αρχές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΑΝΟΧΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΡΙΣΚΟΥ (FINANCIAL RISK TOLERANCE)

3.1 Προφίλ χρηματοοικονομικού ρίσκου

Αρχικά να διευκρινιστεί ότι υπό την έννοια του ρίσκου, νοείται η ύπαρξη ενός βαθμού αβεβαιότητας σχετικά με το ποιο πρόκειται να είναι το τελικό αποτέλεσμα μιας επένδυσης.

Ο κάθε επενδυτής διαθέτει ένα προφίλ χρηματοοικονομικού ρίσκου, το οποίο παίζει και καθοριστικό ρόλο στην λήψη σημαντικών χρηματοοικονομικών αποφάσεων. Αυτό το προφίλ καθορίζεται βάσει των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας του κάθε ατόμου, της χρηματοοικονομικής ανάγκης στην ανάληψη ρίσκων, την χρηματοοικονομική δυνατότητα του κάθε ατόμου στο να μπορεί να αντέξει αυτά τα ρίσκα, καθώς και στην συναισθηματική του ανοχή προς αυτά (Butler, 2012). Οι τρεις πυλώνες του ρίσκου είναι:

- i. Το απαιτούμενο ρίσκο.
- ii. Η ανοχή προς το ρίσκο.
- iii. Η ικανότητα ανάληψης ρίσκου.

Ο κάθε επενδυτής αναλαμβάνοντας ένα ρίσκο έχει και μια ανταμοιβή, η οποία δεν είναι άλλη από το ότι η μακροπρόθεσμη ανταμοιβή θα είναι μεγαλύτερη από τη επένδυση άνευ κινδύνου. Είθισται να ισχύει η παραδοχή ότι το μεγαλύτερο ρίσκο αποφέρει και μεγαλύτερες αποδόσεις.

3.2 Παράγοντες που επηρεάζουν την ανοχή κινδύνου

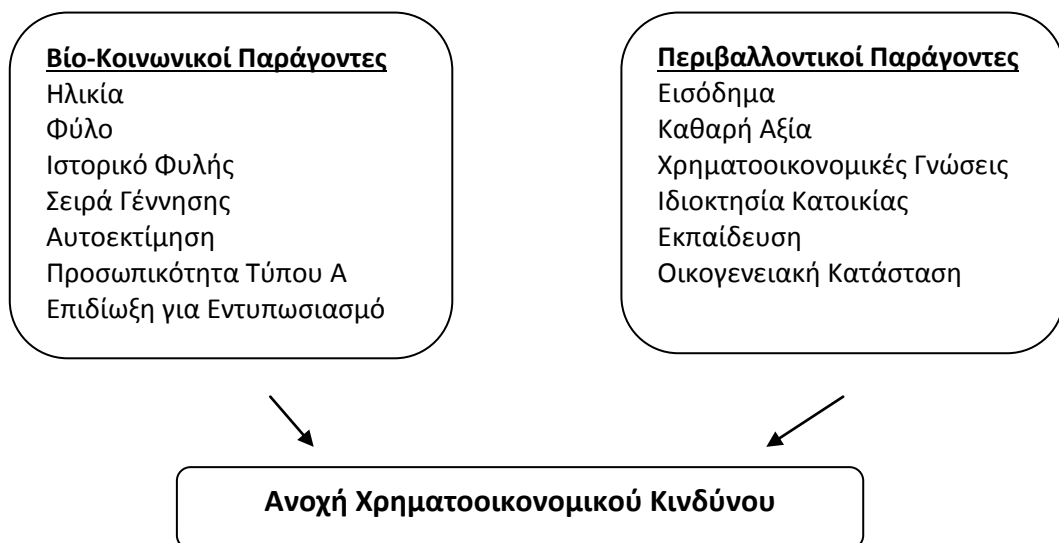
Όπως υποστηρίζει ο Grable (Grable, 1997), οι MacCrimmon και Wehrung, μέσω της έρευνας σχετικά με την ανοχή ρίσκου των επενδυτών, η οποία αφορούσε το χρονικό διάστημα από το 1928 μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του 1980, βρήκαν αντιφατικές εμπειρικές διαπιστώσεις όσον αφορά την σχέση μεταξύ της ανοχής ρίσκου και της ηλικίας, της εθνικότητας, τον αριθμό των εξαρτώμενων ατόμων (σε

περίπτωση που το άτομο είναι παντρεμένο), το φύλο, την φυλή, τον πλούτο, το εισόδημα, και το επάγγελμα.

Το 2004 οι Grable και Joo (Grable & Joo, 2004), μελέτησαν τις επιπτώσεις των περιβαλλοντικών και των βίο-ψυχοκοινωνικών παραγόντων στην ανοχή του χρηματοοικονομικού κινδύνου. Η έρευνα τους βασίστηκε στο μοντέλο συμπεριφοράς ανάληψης κινδύνων του Irwin.

Το μοντέλο του Irwin αφορά τις συμπεριφορά και την διάθεση που σχετίζονται με την ανάληψη κινδύνων, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι υπάρχει ένας αριθμός των παραγόντων που σχετίζονται με την διάθεση και οι οποίοι επηρεάζουν την συμπεριφορά στην ανάληψη κινδύνων. Ο Irwin ταξινομεί αυτούς τους παράγοντες σε δύο επιμέρους κατηγορίες: στους περιβαλλοντικούς και στους βίο- κοινωνικούς παράγοντες. Στην μελέτη τους οι Grable και Joo υιοθετούν μια πιο απλοποιημένη μορφή του μοντέλου του Irwin.

Σχήμα 1: Παράγοντες που επηρεάζουν την ανοχή επενδυτικού κινδύνου

Τα αποτελέσματα της έρευνας των Grable και Joo έδειξαν ότι παράγοντες όπως η εκπαίδευση, η οικογενειακή κατάσταση, η καθαρή αξία, το εισόδημα, οι οικονομικές γνώσεις και η αυτοεκτίμηση, σχετίζονται με την ανοχή στον κίνδυνο. Όλοι αυτοί οι παράγοντες, εξαιρουμένης της αυτοεκτίμησης, αντιπροσωπεύουν τους περιβαλλοντικούς παράγοντες. Η αυτοεκτίμηση αποτελεί ένα σημαντικό βίο-ψυχοκοινωνικό παράγοντα.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ

4.1 Σκοπός της Έρευνας

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η μελέτη εκατό πενήντα (150) ιδιωτών επενδυτών ηλικίας από 18-80 ετών, οι οποίοι έχουν διαφορετικό δημογραφικό, κοινωνικό-οικονομικό και προσωπικό προφίλ αποδοχής ρίσκου, έτσι ώστε να διεξαχθούν τα απαιτούμενα συμπεράσματα σχετικά με το ατομικό προφίλ ανάληψης ρίσκου του Έλληνα μικροεπενδυτή. Μέσω της παρούσας έρευνας αποσκοπείται η σύνδεση τριών εννοιών:

1. του προφίλ του μικροεπενδυτή,
2. της προσωπικής του κουλτούρας, και
3. και τους δημογραφικούς παράγοντες που τον επηρεάζουν.

4.2 Είδος Έρευνας

Η έρευνα που έγινε στην παρούσα πτυχιακή εργασία κατατάσσεται, στο τομέα της περιγραφικής έρευνας. Σκοπός της περιγραφικής έρευνας είναι ο προσδιορισμός και η εκτίμηση των χαρακτηριστικών μιας δεδομένης κατάστασης (Τσακίρη, 2008).

Το εργαλείο για την διεξαγωγή της έρευνας στην παρούσα εργασία είναι το ερωτηματολόγιο, το οποίο βασίζεται στον συνδυασμό του ερωτηματολογίου του Hofstede για την προσωπική κουλτούρα και του ερωτηματολογίου του Grable για το ρίσκο όσον αφορά μικρούς επενδυτές. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 42 ερωτήσεις και υπό-ερωτήματα, και διανεμήθηκε σε έντυπη και ηλεκτρονική μορφή. Το ερωτηματολόγιο παρατίθεται στο παράρτημα της παρούσας εργασίας.

Το ερωτηματολόγιο αυτό μπορεί να χωριστεί σε δύο τμήματα. Το πρώτο αφορά τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος και αποτελείται από δέκα ερωτήσεις. Το δεύτερο τμήμα του ερωτηματολογίου αφορά το κύριο μέρος της έρευνας και αποτελείται από 3 ερωτήσεις, από τις οποίες οι δύο πρώτες περικλείουν 20 και 11 υπό-ερωτήματα αντίστοιχα.

Συγκεκριμένα, η ερώτηση 11 η οποία αφορά την προσωπική κουλτούρα αποτελείται από 20 υπό-ερωτήματα που κρίνεται απαραίτητο να χωριστούν σε δύο κατηγορίες για την κατάταξη των ιδιωτών επενδυτών σε δύο κατηγορίες: τους συντηρητικούς και τους προοδευτικούς βάσει της προσωπικής τους κουλτούρας.

Έτσι, οι ερωτήσεις H1, H5, H6, H8, H9, H10, H15, H16, H17, H18 και H20 ανήκουν στην κατηγορία που αν κάποιος συμφωνεί απόλυτα με αυτές τότε κρίνεται προοδευτικός, ενώ οι ερωτήσεις H2, H3, H4, H7, H11, H12, H13, H14 και H19 ανήκουν στην δεύτερη κατηγορία που αν κάποιος συμφωνεί απόλυτα με αυτές τότε κρίνεται συντηρητικός.

Επίσης, η ερώτηση 12 αφορά το ρίσκο και αποτελείται από 11 υπό-ερωτήματα. Αν κάποιος συμφωνεί απόλυτα με αυτές κρίνεται επιθετικός (υψηλό ρίσκο), ενώ αν διαφωνεί απόλυτα με αυτές κρίνεται συντηρητικός (χαμηλό ρίσκο). Η τελευταία ερώτηση σχετίζεται με την αυτοεκτίμηση του κάθε ερωτώμενου ιδιώτη επενδυτή.

Το ερωτηματολόγιο διακινήθηκε με προσωπική επαφή. Δόθηκε ο απαραίτητος χρόνος για τις απαντήσεις έτσι ώστε να γίνουν κατανοητές από τους ερωτώμενους. Σε περίπτωση απορίας υπήρχε η δυνατότητα επεξήγησης τους. Σε κάποιες περιπτώσεις χρειάστηκε να πραγματοποιηθεί άμεσα η έρευνα με την φυσική παρουσία του ερωτώμενου για γρηγορότερη ανταπόκριση. Το ποσοστό ανταπόκρισης ήταν μεγάλο, καθώς προσεγγίστηκαν 166 άτομα και απάντησαν τα 150, γεγονός που δείχνει ότι το 90,36% αυτών ήταν πρόθυμο να συμμετέχει στην έρευνα.

Η μεθοδολογία η οποία ακολουθείται για την εξαγωγή των συμπερασμάτων από το ερωτηματολόγιο, είναι ο συνδυασμός των ερωτήσεων που αφορούν τα βασικότερα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος με τις ερωτήσεις σχετικά με τις πεποιθήσεις των ερωτηθέντων και με τις ερωτήσεις της ανάλυσης τους επενδυτικού ρίσκου.

Για τον σκοπό αυτό, ως βασικότερα δημογραφικά χαρακτηριστικά θεωρούνται το φύλο, η ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο, το επάγγελμα, το ετήσιο οικογενειακό εισόδημα, η επαγγελματική σχέση με την χρηματαγορά, η οικονομική εκπαίδευση και η πληροφόρηση σχετικά με ζητήματα επενδύσεων.

Αυτός ο συνδυασμός δεν πραγματοποιείται στο σύνολο των δημογραφικών προαναφερθέντων χαρακτηριστικών, αλλά γίνεται ομαδοποίηση για την καλύτερη παρακολούθηση των απαντήσεων στο ερωτηματολόγιο και για την εξαγωγή ορθότερων αποτελεσμάτων σχετικά με τις πεποιθήσεις και το λαμβανόμενο ρίσκο από τους μικροεπενδυτές στην Ελλάδα.

4.3 Αποτελέσματα Έρευνας

Σε αυτή την ενότητα παρουσιάζονται, μέσω της ποσοτικής ανάλυσης και υπό την μορφή διαγραμμάτων, τα αποτελέσματα τα οποία προέκυψαν από την έρευνα για την διερεύνηση των παραγόντων που επηρεάζουν το ατομικό προφίλ ανάληψης ρίσκου του Έλληνα μικροεπενδυτή.

➤ Ενότητα ερωτήσεων σχετικά με τα δημογραφικά στοιχεία των ερωτηθέντων

Οι πρώτες δέκα ερωτήσεις οι οποίες αφορούν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του επιλεγμένου δείγματος των μικροεπενδυτών θα αναλυθούν συνοπτικά παρακάτω με την χρήση ενός πίνακα.

Από το σύνολο των 150 ατόμων που έλαβαν μέρος στην παρούσα έρευνα οι 87 ήταν άνδρες ενώ οι 63 ήταν γυναίκες.

Από το σύνολο των 150 ατόμων που έλαβαν μέρος στην έρευνα, η πλειοψηφία (66 άτομα) είναι ηλικίας 31-40 ετών. Πρόκειται για μια ηλικία στην οποία το κάθε άτομο έχει έστω και ένα λογαριασμό ταμιευτηρίου, συνήθως έχει κατασταλάξει σε κάποιο επάγγελμα, υπό την έννοια ότι έχει εκπληρώσει τις σπουδές του, και μπορεί να διαχειρίζεται το εισόδημα του, καθώς και να λαμβάνει ώριμες αποφάσεις σχετικά με επενδύσεις στις οποίες επιθυμεί να προβεί.

Τριάντα δύο (32) άτομα που έλαβαν μέρος στην έρευνα είναι ηλικίας 41-50, είκοσι οχτώ (28) άτομα είναι ηλικίας 18-30, δεκαέξι (16) άτομα είναι ηλικίας 51-60, και οχτώ (8) άτομα είναι ηλικίας 61-70. Να σημειωθεί ότι στο δείγμα δεν υπήρξαν άτομα ηλικίας 71-80.

Πίνακας 1: Δημογραφικά χαρακτηριστικά δείγματος

	ΑΝΔΡΕΣ (87 ΑΤΟΜΑ)	ΓΥΝΑΙΚΕΣ (63 ΑΤΟΜΑ)
ΗΛΙΚΙΑ		
18-30	15	13
31-40	31	35
41-50	23	9
51-60	12	4
61-70	6	2
ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ		
Α' βάρθμια	7	5
Β' βάρθμια	21	26
Γ' βάρθμια	50	31
Μεταπτυχιακό	8	1
Διδακτορικό	1	0
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ		
Άγαμος	40	21
Έγγαμος	41	36
Άλλο	6	6
ΕΤΗΣΙΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ		
<€30.000	57	59
€30.000-€50.000	27	3
€50.000-€100.000	3	1
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ		
Ιδιωτικοί υπάλληλοι	22	22
Ελεύθεροι επαγγελματίες	15	10
Συνταξιούχοι	5	2
ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΧΡΗΜΑΤΑΓΟΡΑ		
Ναι	23	6
Όχι	64	57
ΕΠΑΡΚΩΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΜΕΝΟΣ ΣΕ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ		
Απόλυτα	10	0
Καθόλου	44	39
Κάπως	33	24
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ		
Ναι	13	8
Όχι	74	55

Όσον αφορά το μορφωτικό επίπεδο, η πλειοψηφία (81) των ατόμων που έλαβαν μέρος έχει τριτοβάθμια εκπαίδευση, 47 άτομα έχουν δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 12 άτομα έχουν πρωτοβάθμια εκπαίδευση, 9 άτομα έχουν τίτλο μεταπτυχιακών σπουδών, ενώ μόλις 1 άτομο είναι κάτοχος διδακτορικού.

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (77) είναι έγγαμοι, άγαμοι είναι 61 άτομα, ενώ 12 άτομα ανήκουν στην κατηγορία «Άλλο».

Ένας πολύ σημαντικός παράγοντας για των τομέα των επενδύσεων είναι αυτός που σχετίζεται με το οικογενειακό εισόδημα, δεδομένου ότι άτομα τα οποία έχουν μεγαλύτερη οικονομική επιφάνεια έχουν την τάση να κάνουν περισσότερες επενδύσεις, σε αντίθεση με άτομα τα οποία έχουν μικρή οικονομική επιφάνεια τα οποία ως πρωταρχικό στόχο πέρα από την επιβίωση τους, έχουν και την εξόφληση των πάγιων εξόδων τους, που σημαίνει ότι ενδεχομένως το ποσό που μπορούν να διαθέσουν σε επενδύσεις είτε είναι ανύπαρκτο είτε είναι πολύ μικρό, δεδομένων και των οικονομικών συγκυριών των τελευταίων χρόνων, οι οποίες οφείλονται στην διεθνή οικονομική κρίση.

Η συντριπτική πλειοψηφία (116 άτομα), έχει οικογενειακό εισόδημα κάτω των 30.000€, ενώ κανένας δεν έχει εισόδημα μεγαλύτερο των 100.000€ ούτε καν οι επιχειρηματίες ή οι ελεύθεροι επαγγελματίες που έλαβαν μέρος στην έρευνα. Μόλις 30 άτομα έχουν εισόδημα από 30.000€ έως και 50.000€. Ενώ μόνο 4 άτομα έχουν εισόδημα από 50.000€ έως και 100.000€.

Στο δείγμα υπάρχει μεγάλη ποικιλία όσον αφορά τον επαγγελματικό προφίλ των ερωτηθέντων. Η ποικιλία αυτή είναι ένας θετικός παράγοντας για το αποτέλεσμα της έρευνας υπό την έννοια, ότι υπάρχει πληθώρα απόψεων σχετικά με την ανάληψη επενδυτικού ρίσκου, η οποία δεν προέρχεται αποκλειστικά από επιχειρηματίες ή από ιδιωτικούς υπαλλήλους. Το μεγαλύτερο μέρος των ερωτηθέντων (44) είναι Ιδιωτικοί Υπάλληλοι και ακολουθούν οι ελεύθεροι επαγγελματίες (25).

Όπως ήταν αναμενόμενο η συντριπτική πλειοψηφία (121 άτομα) των ερωτηθέντων δεν είχε ποτέ επαγγελματική σχέση με την χρηματαγορά, γεγονός που σημαίνει ότι έχουν και περιορισμένη εμπειρία με τον κλάδο των επενδύσεων έναντι των 29 ατόμων που κατά το παρελθόν είχαν επαγγελματική σχέση με την χρηματαγορά. Είναι ευνόητο ότι όταν κάποιο άτομο έχει σχέση με την χρηματαγορά μπορεί με μεγαλύτερη ευκολία (λόγω της εμπειρίας που έχει αποκτήσει) να λάβει μια απόφαση για την ανάληψη επενδυτικού κινδύνου.

Τα 83 άτομα από τα 150 δήλωσαν ότι δεν έχουν καμία πληροφόρηση σχετικά με τις επενδύσεις, τα 57 θεωρούν ότι έχουν περιορισμένη γνώση, ενώ μόνο 10 άτομα (οι οποίο είναι μόνο άντρες) δήλωσαν ότι γνωρίζουν απόλυτα τα κλάδο των επενδύσεων. Άτομα που είναι επαρκώς πληροφορημένα σχετικά με τα ζητήματα των επενδύσεων

μπορούν με μεγαλύτερη ευκολία να πάρουν αποφάσεις για επενδύσεις με όποιο ενδεχόμενο κίνδυνο εμπεριέχουν.

Η συντριπτική πλειοψηφία (129 άτομα), δεν έχουν οικονομική εκπαίδευση, ενώ μόλις 21 άτομα έχουν κάποιου είδους οικονομική εκπαίδευση. Ευνόητο είναι ότι άτομα τα οποία διαθέτουν κάποιου είδους οικονομική εκπαίδευση εκτός του ότι προβαίνουν με μεγαλύτερη ευκολία σε αποφάσεις σχετικά με επενδύσεις, διαθέτουν και την κατάλληλη κρίση έτσι ώστε να αποφασίζουν και να αξιολογούν τους κινδύνους που εμπεριέχει η κάθε επένδυση, επομένως έχουν την δυνατότητα να δείχνουν περισσότερη ανοχή στον επενδυτικό κίνδυνο, έναντι εκείνων οι οποίοι δεν έχουν καμία οικονομική εκπαίδευση.

➤ **Ενότητα ερωτήσεων σχετικά με τις πεποιθήσεις των ερωτηθέντων**

Στις ερωτήσεις που ακολουθούν, οι ερωτηθέντες καλούνταν να απαντήσουν σύμφωνα με τις πεποιθήσεις τους. Σε περίπτωση που συμφωνούσαν απόλυτα με την πρόταση επέλεξαν 7, ενώ κατά την περίπτωση που διαφωνούσαν απόλυτα επέλεξαν 1, σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση επέλεξαν ένα αριθμό από το 2 έως το 6. Οι ερωτήσεις Η1 έως και Η20, σκοπό είχαν την διερεύνηση των πεποιθήσεων των ερωτηθέντων σχετικά με κοινωνικά θέματα και προσωπικές παραδοχές.

➤ **Ενότητα ερωτήσεων σχετικά με την ανάληψη οικονομικού ρίσκου**

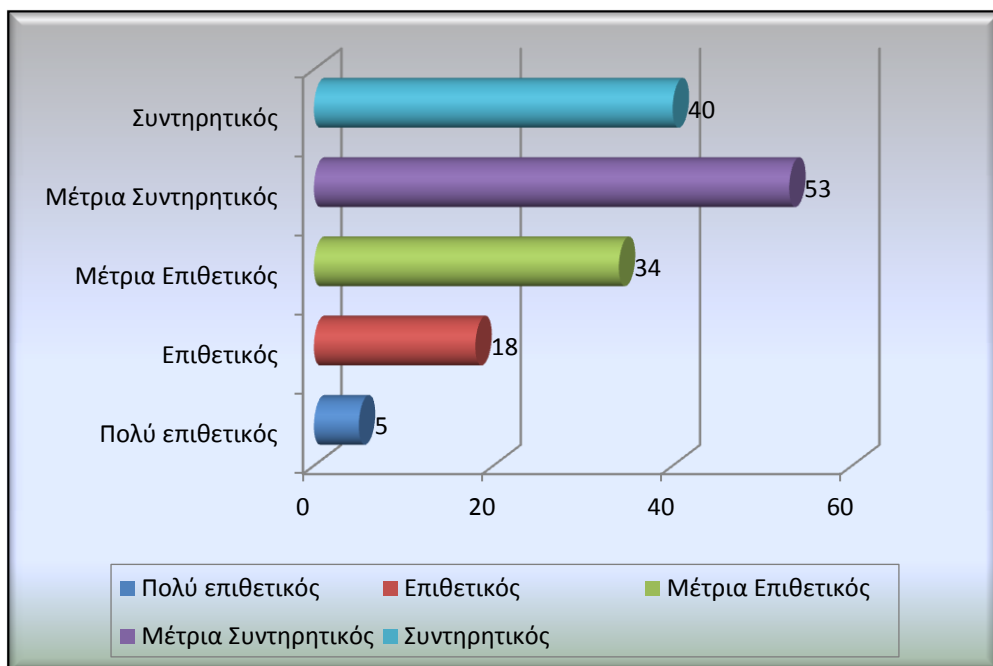
Στην επόμενη ενότητα ερωτήσεων που περιελάμβανε το ερωτηματολόγιο, οι ερωτήσεις είχαν ως στόχο την διερεύνηση του προφίλ ανάληψης οικονομικού ρίσκου από τους ερωτηθέντες, οι οποίοι καλούνταν να επιλέξουν το 7, το 4, ή το 1 ανάλογα με την απάντηση που τους αντιπροσώπευε καλύτερα, ενώ σε περίπτωση που βρισκόταν σε δίλλημα μπορούσαν να επιλέξουν ένα από τους υπόλοιπους αριθμούς.

➤ **Τελευταία Ενότητα Ερωτήσεων**

Στην τελευταία ενότητα περιλαμβάνεται αποκλειστικά και μόνο μια ερώτηση, και ουσιαστικά είναι και η σημαντικότερη της έρευνας, δεδομένου του ότι ζητάει από τους ερωτηθέντες να τοποθετήσουν τον εαυτό τους σ' ένα διάγραμμα που

αποτελείται από διαβαθμίσεις η κάθε μια από τις οποίες αντιπροσωπεύει και ένα επενδυτικό προφίλ. Η μπλε περιοχή αντιπροσωπεύει το χαμηλό ρίσκο, σε περίπτωση που οι ερωτηθέντες ανήκουν στους συντηρητικούς επενδυτές, και η διαβάθμιση καταλήγει στην κόκκινη περιοχή όπου κατατάσσονται οι επενδυτές που αναλαμβάνουν υψηλό επενδυτικό ρίσκο.

Διάγραμμα 4: Αυτοπροσδιορισμός τύπου επενδυτή

Σύμφωνα με το ως άνω διάγραμμα οι περισσότεροι (53 άτομα) από τους ερωτηθέντες κατατάσσουν τον εαυτό τους στους «Μέτρια Συντηρητικούς», 40 άτομα κατατάσσουν τον εαυτό τους στους «Συντηρητικούς», 34 άτομα κατατάσσονται στους «Μέτρια Επιθετικούς», 18 άτομα στους «Επιθετικούς», ενώ μόνο 5 άτομα κατατάσσονται στους «Πολύ Επιθετικούς».

- Συνδυασμός ενότητας ερωτήσεων σχετικά με τις πεποιθήσεις των ερωτηθέντων και την ανάλυση επενδυτικού ρίσκου και των δημογραφικών χαρακτηριστικών του δείγματος

Σε αυτήν την ενότητα, θα γίνει μια προσπάθεια συνδυασμού των ερωτήσεων που αφορούν τα βασικότερα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος με τις

ερωτήσεις σχετικά με τις πεποιθήσεις των ερωτηθέντων και με τις ερωτήσεις της ανάλυσης τους επενδυτικού ρίσκου.

Έτσι, αρχικά, πρέπει να επισημανθεί ότι το δείγμα είναι 150 ατόμων, από τα οποία οι 87 είναι άντρες και οι 63 γυναίκες. Σύμφωνα με τον πίνακα 1 έχουν ήδη αναφερθεί το άτομα τα οποία ανήκουν στην κάθε ηλικιακή κατηγορία από το κάθε φύλο. Σε αυτό το σημείο όμως, αυτά τα άτομα θα χωριστούν και σε ακόμα μία υποκατηγορία η οποία αφορά το μορφωτικό επίπεδο αυτών και θα παρουσιαστούν στον πίνακα 2.

Πίνακας 2: Υποκατηγορίες δείγματος που θα αναλυθούν

ΗΛΙΚΙΑ & ΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	ΑΝΔΡΕΣ (87 ΑΤΟΜΑ)	ΓΥΝΑΙΚΕΣ (63 ΑΤΟΜΑ)
18-30 Α' βάθμια	0	2
18-30 Β' βάθμια	2	0
18-30 Γ' βάθμια	12	11
18-30 Μεταπτυχιακό	0	0
18-30 Διδακτορικό	1	0
31-40 Α' βάθμια	1	1
31-40 Β' βάθμια	5	15
31-40 Γ' βάθμια	22	19
31-40 Μεταπτυχιακό	3	0
31-40 Διδακτορικό	0	0
41-50 Α' βάθμια	2	0
41-50 Β' βάθμια	10	8
41-50 Γ' βάθμια	8	0
41-50 Μεταπτυχιακό	3	1
41-50 Διδακτορικό	0	0

Όλες οι ηλικιακές κατηγορίες οι οποίες εμφάνισαν πολύ μικρό αριθμό ατόμων δεν συμπεριλήφθηκαν στο δείγμα, ενώ όλες αυτές οι υποκατηγορίες οι οποίες εμφάνισαν 5% και άνω (8 άτομα) θα αναλυθούν καθώς θα οδηγήσουν σε ορθότερα και πιο έγκυρα αποτελέσματα. Αυτές οι υποκατηγορίες αναφέρονται στον πίνακα με πιο έντονους αριθμούς και είναι οι εξής:

1. Άνδρες ηλικίας 18-30 με μορφωτικό επίπεδο Γ' βάθμιας εκπαίδευσης (12 άτομα).
2. Άνδρες ηλικίας 31-40 με μορφωτικό επίπεδο Γ' βάθμιας εκπαίδευσης (22 άτομα).

3. Άνδρες ηλικίας 41-50 με μορφωτικό επίπεδο Β' βάθμιας εκπαίδευσης (10 άτομα).
4. Άνδρες ηλικίας 41-50 με μορφωτικό επίπεδο Γ' βάθμιας εκπαίδευσης (8 άτομα).
5. Γυναίκες ηλικίας 18-30 με μορφωτικό επίπεδο Γ' βάθμιας εκπαίδευσης (11 άτομα).
6. Γυναίκες ηλικίας 31-40 με μορφωτικό επίπεδο Β' βάθμιας εκπαίδευσης (15 άτομα).
7. Γυναίκες ηλικίας 31-40 με μορφωτικό επίπεδο Γ' βάθμιας εκπαίδευσης (19 άτομα).
8. Γυναίκες ηλικίας 41-50 με μορφωτικό επίπεδο Β' βάθμιας εκπαίδευσης (8 άτομα).

Σε όλες τις παρακάτω κατηγορίες τα αποτελέσματα της ανάλυσης σχετικά με το επενδυτικό ρίσκο και την κουλτούρα του δείγματος ταιριάζουν σχεδόν απόλυτα με την αυτοεκτίμηση των μικροεπενδυτών της τελευταίας ερώτησης του ερωτηματολογίου.

➤ **Άνδρες ηλικίας 18-30 Γ' βάθμιας (12 άτομα)**

Από τα 12 άτομα τα οποία είναι ηλικίας 18-30 και το μορφωτικό τους επίπεδο ανήκει στην Γ' βάθμια εκπαίδευση, 10 από αυτά δεν έχουν ή δεν είχαν στο παρελθόν επαγγελματική σχέση με την χρηματαγορά ενώ τα υπόλοιπα 2 απάντησαν θετικά.

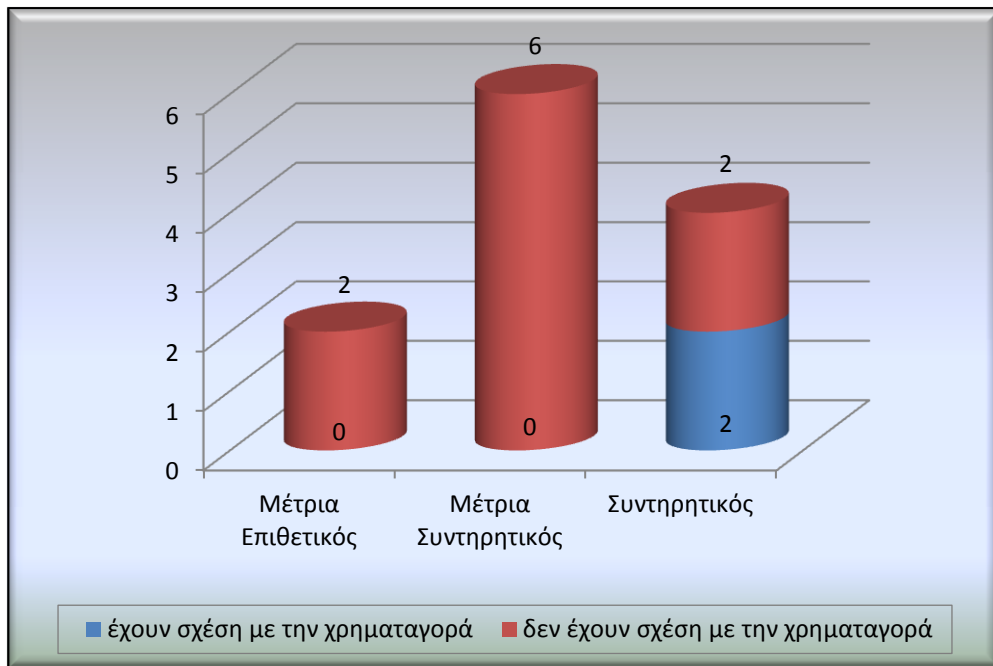
Οι 2 αυτοί άνδρες οι οποίοι έχουν ή είχαν επαγγελματική σχέση με την χρηματαγορά δεν έχουν οικονομική εκπαίδευση και κρίνονται και οι δύο σύμφωνα με τις απαντήσεις τους συντηρητικοί σχετικά με το επενδυτικό ρίσκο αλλά και σχετικά με την κουλτούρα τους. Από τους υπόλοιπους 10, οι 7 δεν έχουν οικονομική εκπαίδευση και κρίνονται μέτρια συντηρητικοί ως συντηρητικοί και οι 3 έχουν οικονομική εκπαίδευση και κρίνονται μέτρια συντηρητικοί.

Σύμφωνα με την αυτοεκτίμηση τους οι 2 άνδρες οι οποίοι σχετίζονται με την χρηματαγορά είναι συντηρητικοί. Από τους υπόλοιπους 10, οι 3 που έχουν οικονομική εκπαίδευση και οι τρεις κρίνουν τον εαυτό τους μέτρια συντηρητικούς, ενώ οι 7 που δεν έχουν οικονομική εκπαίδευση κρίνουν τον εαυτό τους μέτρια συντηρητικούς (3

άτομα), συντηρητικούς (2 άτομα) και μέτρια επιθετικούς (2 άτομα). Όλα αυτά τα αποτελέσματα παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

Αναλύοντας ποσοτικά το παρακάτω διάγραμμα, παρατηρούμε ότι οι άνδρες ηλικίας 18-30 ετών με Γ' βάρθμια εκπαίδευση στο σύνολο τους, αυτοπροσδιορίζονται ως μέτρια συντηρητικοί με σημαντική διαφορά (50%) σχετικά με τον αυτοπροσδιορισμό ως συντηρητικοί (33%) και ως μέτρια επιθετικοί (17%).

Διάγραμμα 5: Άνδρες 18-30 Γ' βάρθμιας εκπαίδευσης

➤ **Άνδρες ηλικίας 31-40 Γ' βάρθμιας (22 άτομα)**

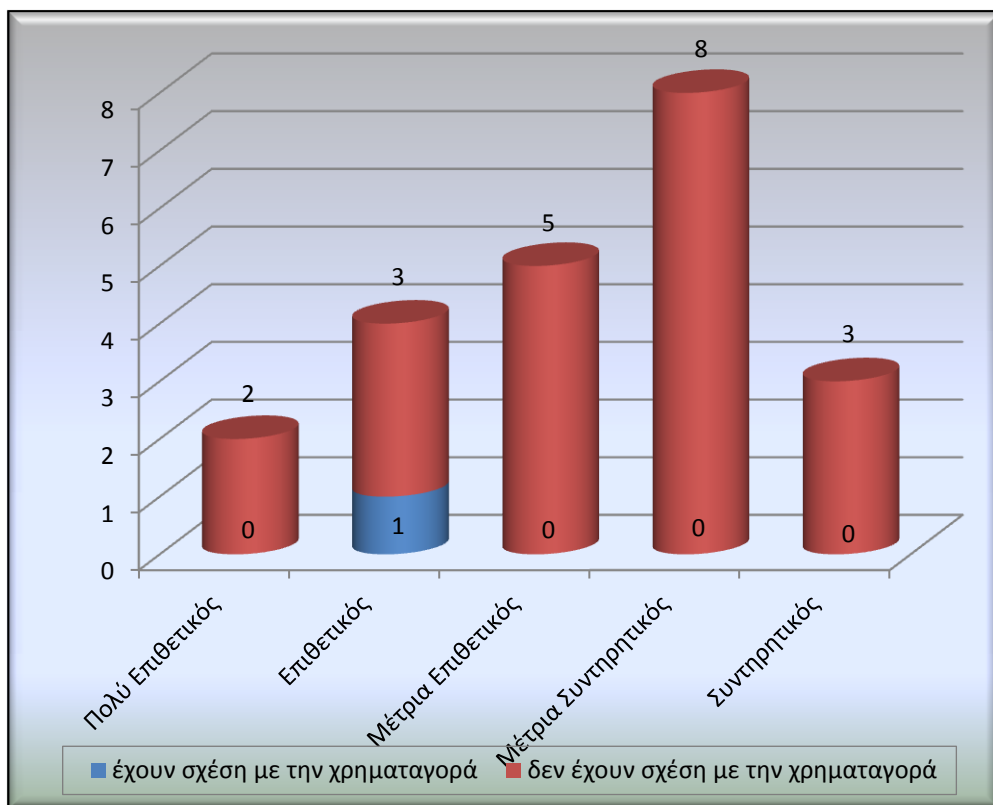
Από τα 22 άτομα τα οποία είναι ηλικίας 31-40 και το μορφωτικό τους επίπεδο ανήκει στην Γ' βάρθμια εκπαίδευση, 21 από αυτά δεν έχουν ή δεν είχαν στο παρελθόν επαγγελματική σχέση με την χρηματαγορά, ενώ μόλις ένα άτομο απάντησε θετικά το οποίο δεν έχει οικονομική εκπαίδευση και κρίνεται σύμφωνα με τις απαντήσεις του επιθετικός σχετικά με το επενδυτικό ρίσκο αλλά και προοδευτικός σχετικά με την κουλτούρα του.

Κανένας από τους υπόλοιπους 21, δεν έχει οικονομική εκπαίδευση και κρίνονται μέτρια συντηρητικοί ως συντηρητικοί και οι 3 έχουν οικονομική εκπαίδευση και κρίνονται μέτρια συντηρητικοί ως μέτρια επιθετικοί ως προς το αναλαμβανόμενο ρίσκο και μέτρια συντηρητικοί ως προς τις προσωπικές τους πεποιθήσεις.

Σύμφωνα με την αυτοεκτίμηση του ο 1 άνδρας ο οποίος σχετίζεται με την χρηματαγορά είναι επιθετικός. Οι απαντήσεις των υπόλοιπων 21 διακρίνονται από μεγάλη διασπορά καθώς κρίνουν τον εαυτό τους ως συντηρητικούς (3 άτομα), ως μέτρια συντηρητικούς (8 άτομα), ως μέτρια επιθετικούς (5 άτομα), ως επιθετικούς (3 άτομα) και ως πολύ επιθετικούς (2 άτομα). Όλα αυτά τα αποτελέσματα παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

Αναλύοντας ποσοτικά το παρακάτω διάγραμμα, παρατηρούμε ότι οι άνδρες ηλικίας 31-40 ετών με Γ' βάρθμια εκπαίδευση στο σύνολο τους, αυτοπροσδιορίζονται ως μέτρια συντηρητικοί με ποσοστό 36%, ως μέτρια επιθετικοί με ποσοστό 23%, ως επιθετικοί με ποσοστό 18%, ως συντηρητικοί με ποσοστό 14% και ως πολύ επιθετικοί με ποσοστό 9%.

Διάγραμμα 6: Άνδρες 31-40 Γ' βάρθμιας εκπαίδευσης

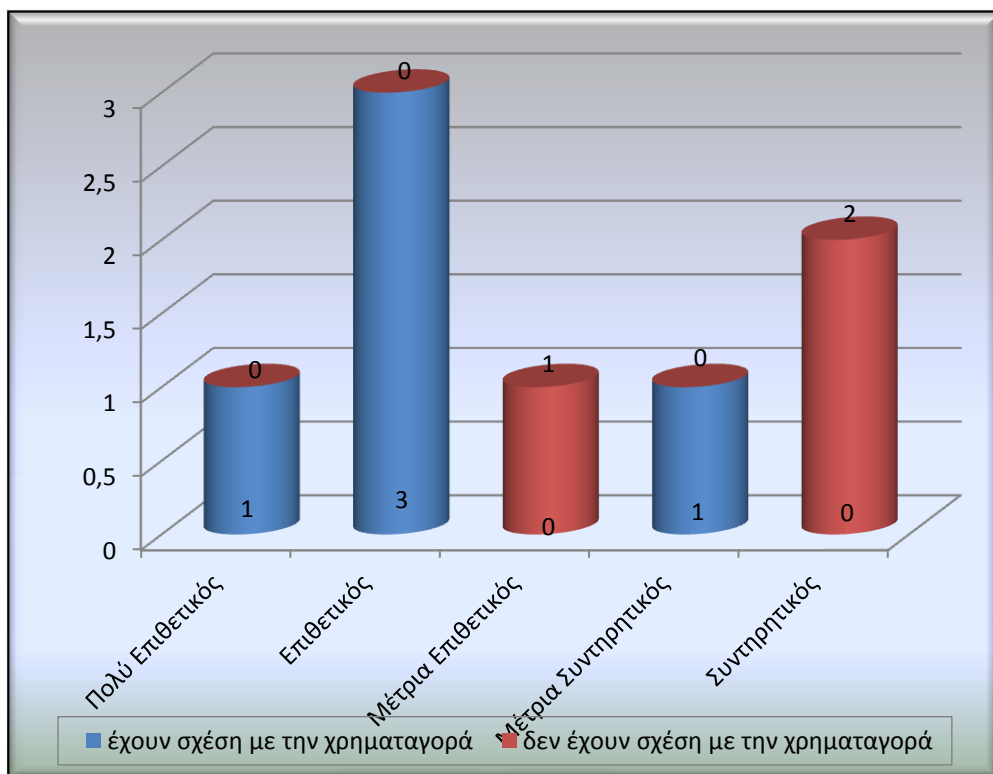
➤ **Άνδρες ηλικίας 41-50 Γ' βάρθμιας (8 άτομα)**

Από τα 8 άτομα τα οποία είναι ηλικίας 41-50 και το μορφωτικό τους επίπεδο ανήκει στην Γ' βάρθμια εκπαίδευση, 3 από αυτά δεν έχουν ή δεν είχαν στο παρελθόν επαγγελματική σχέση με την χρηματαγορά, ενώ 5 άτομα απάντησαν θετικά.

Οι 5 αυτοί άνδρες οι οποίοι έχουν ή είχαν επαγγελματική σχέση με την χρηματαγορά έχουν οικονομική εκπαίδευση και κρίνονται και οι 5 σύμφωνα με τις απαντήσεις τους επιθετικοί σχετικά με το επενδυτικό ρίσκο αλλά και προοδευτικοί σχετικά με την κουλτούρα τους. Από τους υπόλοιπους 3, οι 2 δεν έχουν οικονομική εκπαίδευση και κρίνονται συντηρητικοί και ο ένας έχει οικονομική εκπαίδευση και κρίνεται μέτρια συντηρητικός.

Σύμφωνα με την αυτοεκτίμηση τους οι 5 άνδρες οι οποίοι σχετίζονται με την χρηματαγορά είναι επιθετικοί (3 άτομα), μέτρια συντηρητικοί (1 άτομο) και πολύ επιθετικοί (1 άτομο). Από τους υπόλοιπους 3, ο ένας που έχει οικονομική εκπαίδευση κρίνει τον εαυτό του μέτρια επιθετικό, ενώ οι 2 που δεν έχουν οικονομική εκπαίδευση κρίνουν τον εαυτό τους συντηρητικούς. Όλα αυτά τα αποτελέσματα παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

Διάγραμμα 7: Άνδρες 41-50 Γ' βάρθμιας εκπαίδευσης

Αναλύοντας ποσοτικά το παραπάνω διάγραμμα, παρατηρούμε ότι οι άνδρες ηλικίας 41-50 ετών με Γ' βάρθμια εκπαίδευση στο σύνολο τους, αυτοπροσδιορίζονται ως επιθετικοί με σημαντική διαφορά (37,5%) σχετικά με τον αυτοπροσδιορισμό ως συντηρητικοί (25%), ως μέτρια επιθετικοί (12,5%), ως μέτρια συντηρητικοί (12,5%) και ως πολύ επιθετικοί (12,5%).

➤ **Άνδρες ηλικίας 41-50 Β' βάρθμιας (10 άτομα)**

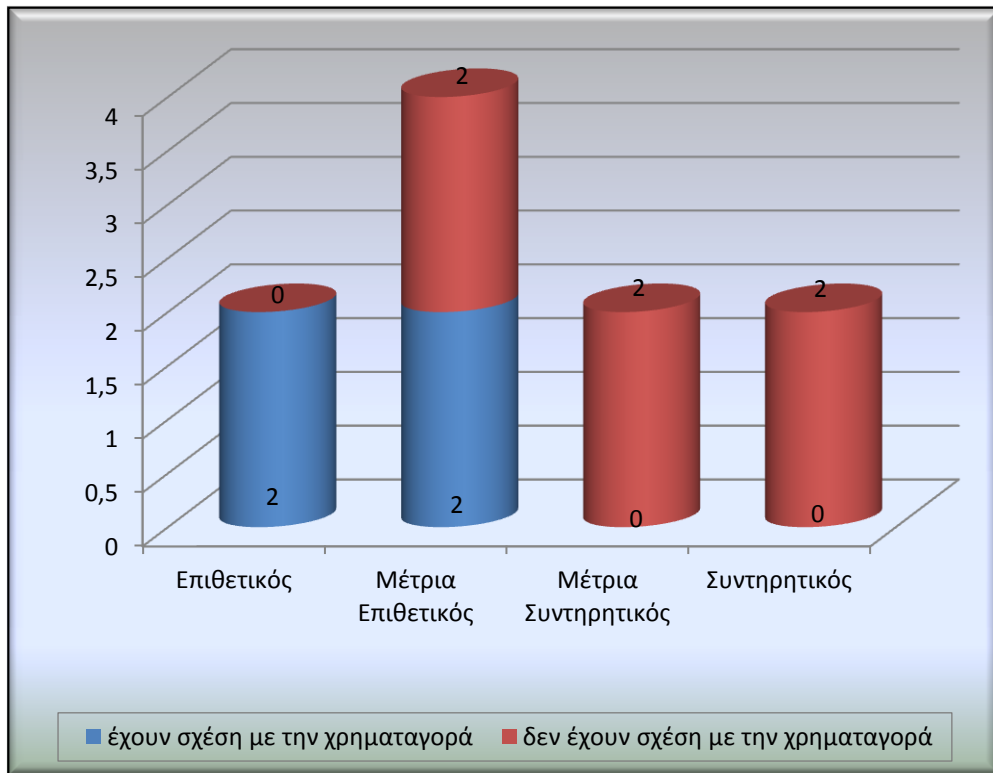
Από τα 10 άτομα τα οποία είναι ηλικίας 41-50 και το μορφωτικό τους επίπεδο ανήκει στην Β' βάρθμια εκπαίδευση, 6 από αυτά δεν έχουν ή δεν είχαν στο παρελθόν επαγγελματική σχέση με την χρηματαγορά, ενώ 4 άτομα απάντησαν θετικά. Κανένα από τα δέκα αυτά άτομα δεν έχει οικονομική εκπαίδευση.

Οι 4 αυτοί άνδρες οι οποίοι έχουν ή είχαν επαγγελματική σχέση με την χρηματαγορά κρίνονται με βάση τις απαντήσεις τους σχετικά με την κουλτούρα τους προοδευτικοί, ενώ σχετικά με το επενδυτικό ρίσκο μέτρια επιθετικοί. Οι υπόλοιποι 6 άντρες αυτής της κατηγορίας, οι οποίοι δεν έχουν καμία σχέση με την χρηματαγορά κρίνονται μέτρια συντηρητικοί σύμφωνα με τις απαντήσεις τους σχετικά με το επενδυτικό ρίσκο και μέτρια προοδευτικοί σχετικά με την κουλτούρα τους.

Σύμφωνα με την αυτοεκτίμηση τους οι 4 άνδρες οι οποίοι σχετίζονται με την χρηματαγορά είναι μέτρια επιθετικοί (2 άτομα) και επιθετικοί (2 άτομα). Οι υπόλοιποι 6 οι οποίοι δεν έχουν ή δεν είχαν κάποια επαγγελματική σχέση με την χρηματαγορά αυτοεκτιμούνται ως μέτρια συντηρητικούς (2 άτομα), ως συντηρητικούς (2 άτομα) και ως μέτρια επιθετικούς (2 άτομα). Όλα αυτά τα αποτελέσματα παρουσιάζονται και διαγραμματικά.

Αναλύοντας ποσοτικά το παρακάτω διάγραμμα, παρατηρούμε ότι οι άνδρες ηλικίας 41-50 ετών με Β' βάρθμια εκπαίδευση στο σύνολο τους, αυτοπροσδιορίζονται ως μέτρια επιθετικοί με ποσοστό 40%, ως μέτρια συντηρητικοί, επιθετικοί και συντηρητικοί με ποσοστό 20% ο κάθε τύπος.

Διάγραμμα 8: Άνδρες 41-50 Β' βάρθμιας εκπαίδευσης

➤ **Γυναίκες ηλικίας 18-30 Γ' βάρθμιας (11 άτομα)**

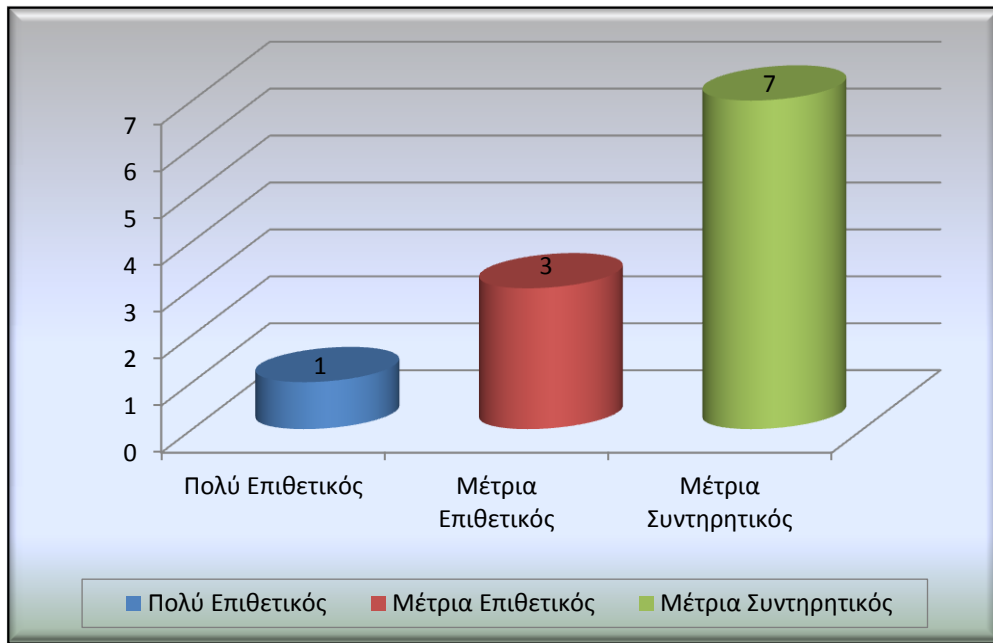
Όλες οι 11 γυναίκες οι οποίες ανήκουν στην ηλικιακή κατηγορία των 18-30 και το μορφωτικό τους επίπεδο ανήκει στην Γ' βάρθμια εκπαίδευση, δεν έχουν ή δεν είχαν στο παρελθόν επαγγελματική σχέση με την χρηματαγορά.

Από αυτά τα 11 άτομα, οι 4 έχουν οικονομική εκπαίδευση ενώ οι 7 δεν έχουν. Οι 4 γυναίκες οι οποίες έχουν οικονομική εκπαίδευση κρίνονται με βάση τις απαντήσεις τους μέτρια συντηρητικές σχετικά με το επενδυτικό ρίσκο και συντηρητικές σχετικά με την κουλτούρα τους. Οι άλλες 7 που δεν έχουν οικονομική εκπαίδευση κρίνονται μέτρια συντηρητικές ως και συντηρητικές.

Σύμφωνα με την αυτοεκτίμηση τους οι 11 γυναίκες που δεν έχουν σχέση με την χρηματαγορά κρίνουν τον εαυτό τους πολύ επιθετική (1 άτομο), μέτρια συντηρητικές (7 άτομα) και μέτρια επιθετικές (3 άτομα).

Αναλύοντας ποσοτικά το παρακάτω διάγραμμα, παρατηρούμε ότι οι γυναίκες ηλικίας 18-30 ετών με Γ' βάρθμια εκπαίδευση στο σύνολο τους αυτοπροσδιορίζονται ως μέτρια συντηρητικές με σημαντική διαφορά (64%) σχετικά με τον αυτοπροσδιορισμό ως πολύ επιθετικές (9%) και μέτρια επιθετικές (27%).

Διάγραμμα 9: Γυναίκες 18-30 Γ' βάρθμιας εκπαίδευσης

➤ **Γυναίκες ηλικίας 31-40 Γ' βάρθμιας (19 άτομα)**

Από τις 19 γυναίκες οι οποίες ανήκουν στην ηλικιακή κατηγορία των 31-40 και το μορφωτικό τους επίπεδο ανήκει στην Γ' βάρθμια εκπαίδευση, οι 16 δεν έχουν ή δεν είχαν στο παρελθόν επαγγελματική σχέση με την χρηματαγορά, ενώ οι 3 απάντησαν θετικά σε αυτήν την ερώτηση.

Και οι 3 γυναίκες οι οποίες είχαν ή έχουν επαγγελματική σχέση με την χρηματαγορά έχουν οικονομική εκπαίδευση και κρίνονται επιθετικές ως προς το επενδυτικό ρίσκο και μέτρια προοδευτικές ως προς τις πεποιθήσεις τους.

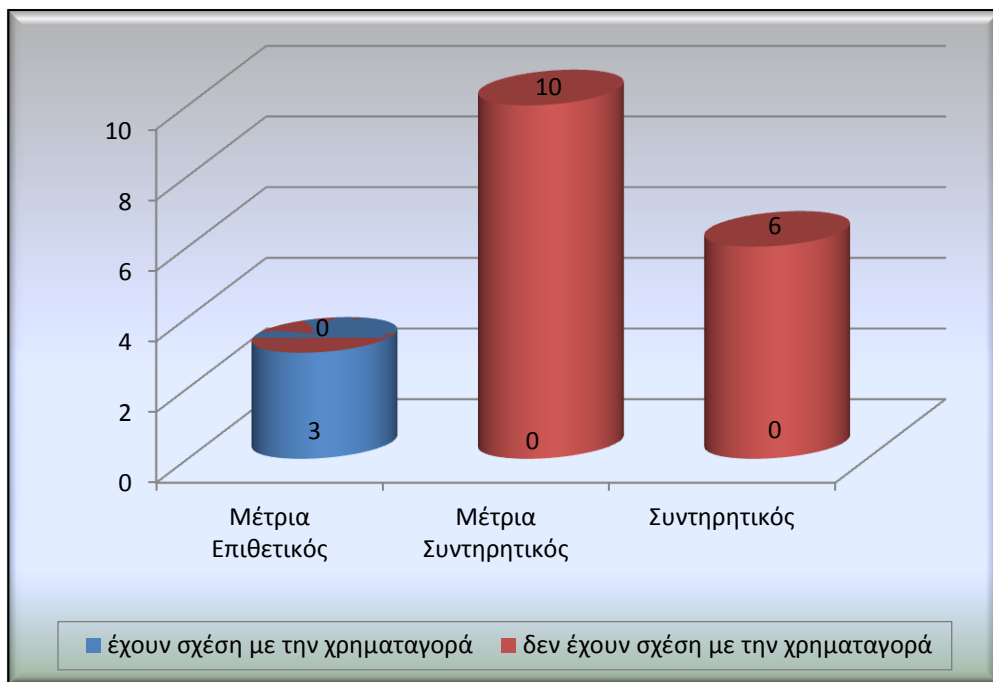
Από τις υπόλοιπες 16 που δεν σχετίζονται με την χρηματαγορά, οι 4 οι οποίες έχουν οικονομική εκπαίδευση, κρίνονται σύμφωνα με τις απαντήσεις τους ως μέτρια συντηρητικές σχετικά με το επενδυτικό ρίσκο και την κουλτούρα τους, ενώ οι 12 που δεν έχουν οικονομική εκπαίδευση κρίνονται ως μέτρια συντηρητικές σχετικά με το επενδυτικό ρίσκο και συντηρητικές σχετικά με την κουλτούρα τους.

Σύμφωνα με την αυτοεκτίμηση, και οι 3 γυναίκες οι οποίες σχετίζονται με την χρηματαγορά και έχουν όλες τους οικονομική εκπαίδευση αυτοπροσδιορίζονται ως μέτρια επιθετικές. Οι υπόλοιπες 4 που έχουν οικονομική εκπαίδευση αλλά δεν σχετίζονται με την χρηματαγορά κρίνουν τον εαυτό τους ως μέτρια συντηρητικές (3 άτομα) και ως συντηρητική (1 άτομο). Από την άλλη, οι 12 γυναίκες που δεν

σχετίζονται με την χρηματαγορά και δεν έχουν οικονομική εκπαίδευση κρίνουν τον εαυτό τους μέτρια συντηρητικές (7 άτομα) και συντηρητικές (5 άτομα).

Αναλύοντας ποσοτικά το παρακάτω διάγραμμα, παρατηρούμε ότι οι γυναίκες ηλικίας 31-40 ετών με Γ' βάρθμια εκπαίδευση στο σύνολο τους αυτοπροσδιορίζονται ως μέτρια συντηρητικές με σημαντική διαφορά (53%) σχετικά με τον αυτοπροσδιορισμό ως συντηρητικές (31%) και μέτρια επιθετικές (16%).

Διάγραμμα 10: Γυναίκες 31-40 Γ' βάρθμιας εκπαίδευσης

➤ **Γυναίκες ηλικίας 31-40 Β' βάρθμιας (15 άτομα)**

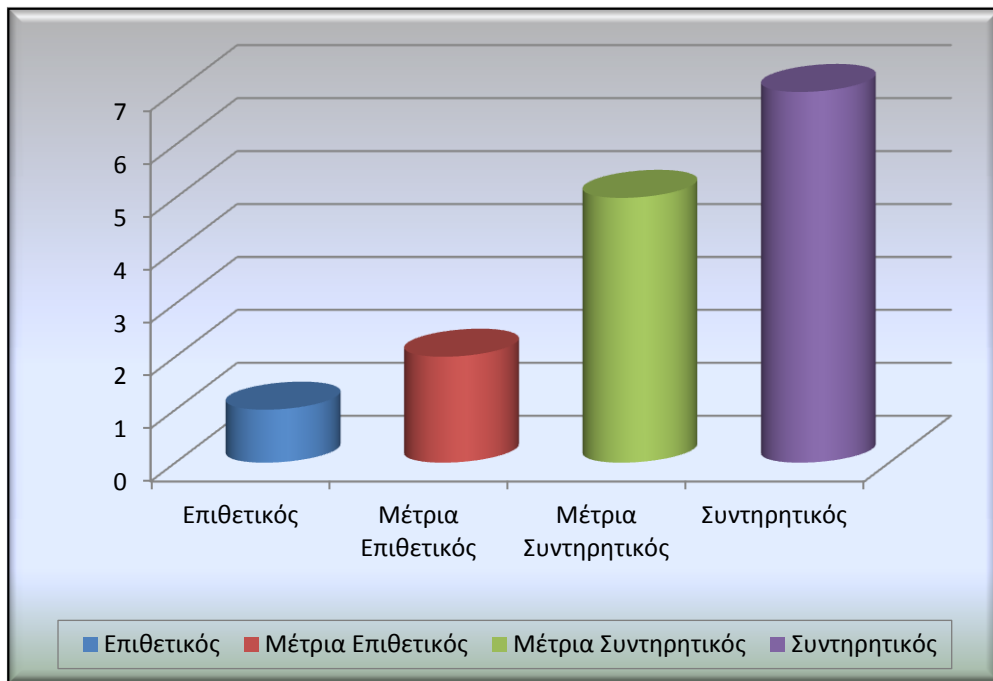
Όλες οι γυναίκες (15) οι οποίες ανήκουν στην ηλικιακή κατηγορία των 31-40 και το μορφωτικό τους επίπεδο ανήκει στην Β' βάρθμια εκπαίδευση, δεν έχουν ή δεν είχαν στο παρελθόν επαγγελματική σχέση με την χρηματαγορά και δεν έχουν οικονομική εκπαίδευση. Βάσει των απαντήσεων τους κρίνονται ως μέτρια συντηρητικές ως προς το επενδυτικό ρίσκο και ως προς τις πεποιθήσεις τους.

Σύμφωνα με την αυτοεκτίμηση τους, κρίνουν τον εαυτό τους ως συντηρητικές (7 άτομα), ως μέτρια συντηρητικές (5 άτομα), ως μέτρια επιθετικές (2 άτομα) και ως επιθετική (1 άτομο).

Αναλύοντας ποσοτικά το παρακάτω διάγραμμα, παρατηρούμε ότι οι γυναίκες ηλικίας 31-40 ετών με Β' βάρθμια εκπαίδευση στο σύνολο τους αυτοπροσδιορίζονται ως συντηρητικές με ποσοστό 47%, ως μέτρια συντηρητικές με ποσοστό 33%, ως μέτρια επιθετικές με ποσοστό 13% και ως επιθετικές με ποσοστό 7%.

Διάγραμμα 11: Γυναίκες 31-40 Β' βάρθμιας εκπαίδευσης

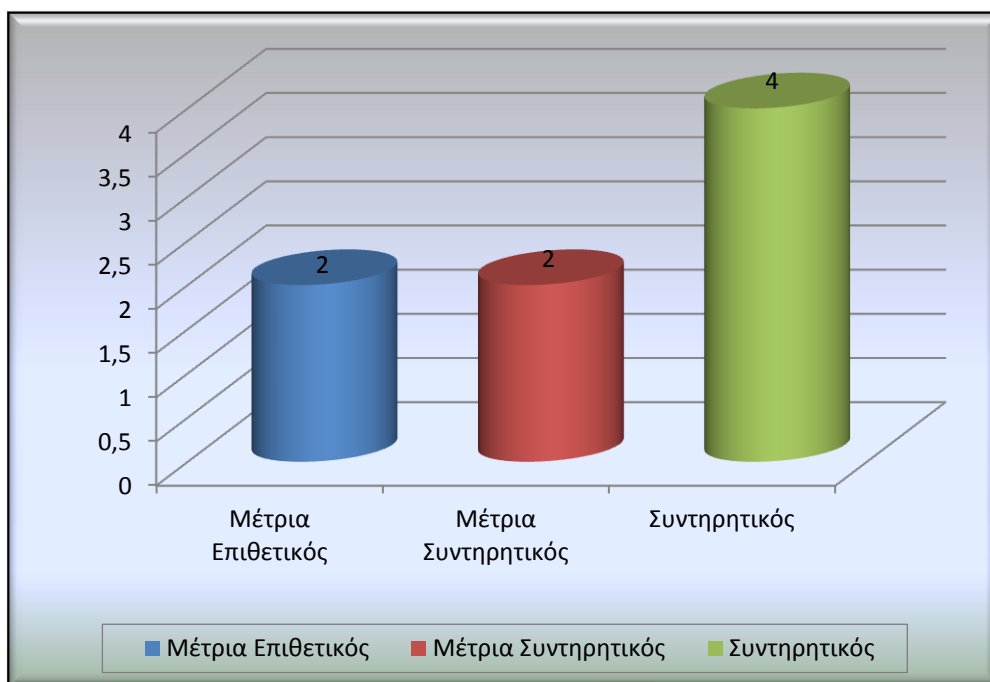
➤ **Γυναίκες ηλικίας 41-50 Β' βάρθμιας (8 άτομα)**

Όλες οι γυναίκες (8) οι οποίες ανήκουν στην ηλικιακή κατηγορία των 41-50 και το μορφωτικό τους επίπεδο ανήκει στην Β' βάρθμια εκπαίδευση, δεν έχουν ή δεν είχαν στο παρελθόν επαγγελματική σχέση με την χρηματαγορά και δεν έχουν οικονομική εκπαίδευση. Βάσει των απαντήσεων τους κρίνονται ως μέτρια συντηρητικές ως προς το επενδυτικό ρίσκο και ως συντηρητικές ως προς τις πεποιθήσεις τους.

Σύμφωνα με την αυτοεκτίμηση τους, κρίνουν τον εαυτό τους ως συντηρητικές (4 άτομα), ως μέτρια συντηρητικές (2 άτομα) και ως μέτρια επιθετικές (2 άτομα).

Αναλύοντας ποσοτικά το παρακάτω διάγραμμα, παρατηρούμε ότι οι γυναίκες ηλικίας 41-50 ετών με Β' βάρθμια εκπαίδευση στο σύνολο τους αυτοπροσδιορίζονται ως συντηρητικές με ποσοστό 50%, ως μέτρια συντηρητικές με ποσοστό 25% και ως μέτρια επιθετικές με ποσοστό 25%.

Διάγραμμα 12: Γυναίκες 41-50 Β' βάθμιας εκπαίδευσης

Έπειτα από την ανάλυση αυτή, η οποία έγινε σύμφωνα με την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο σε συνδυασμό με την σχέση με την χρηματαγορά και με την οικονομική εκπαίδευση ξεχωριστά για άντρες και γυναίκες, θα πραγματοποιηθεί ακόμα μια ανάλυση η οποία σχετίζεται με το πόσο πληροφορημένο θεωρούν τον εαυτό τους οι ερωτώμενοι σε θέματα επενδύσεων με πιθανές απαντήσεις: απόλυτα πληροφορημένος, κάπως πληροφορημένος και καθόλου πληροφορημένος.

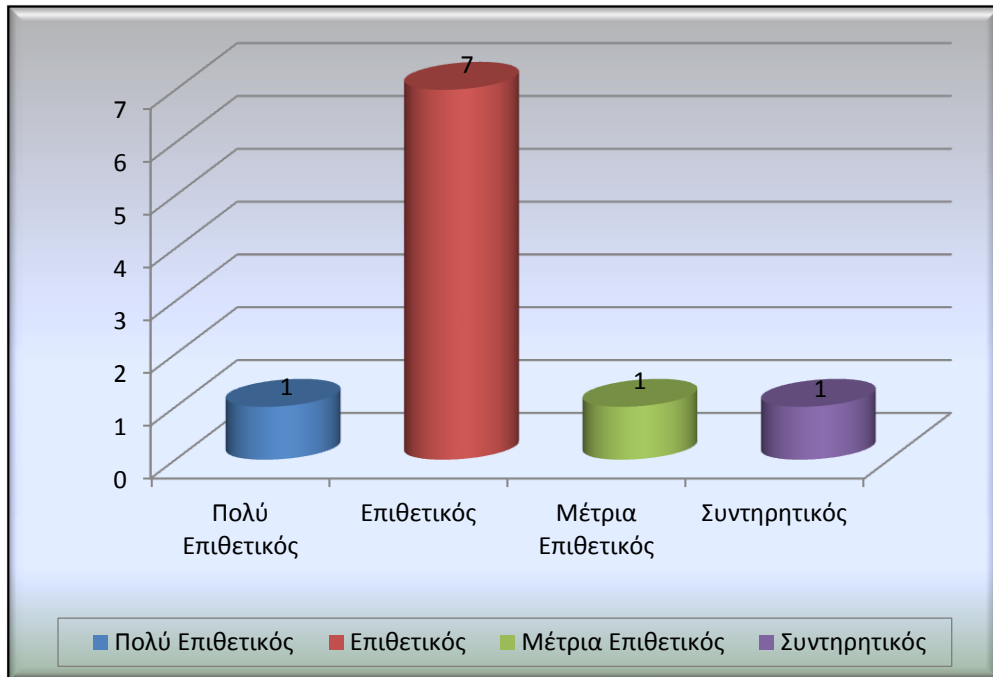
➤ **Απόλυτα πληροφορημένοι σε ζητήματα επενδύσεων (10 άτομα)**

Τα άτομα τα οποία θεωρούν τον εαυτό τους απόλυτα πληροφορημένο σε θέματα επενδύσεων είναι 10 και είναι όλοι άνδρες και έχουν όλοι οικονομική εκπαίδευση. Σημαντικό στοιχείο αποτελεί επίσης, ότι από αυτούς, ποσοστό 60% είναι ελεύθεροι επαγγελματίες και 80% έχουν ή είχαν επαγγελματική σχέση με την χρηματαγορά.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις τους κρίνονται επιθετικοί σχετικά με το επενδυτικό ρίσκο και προοδευτικοί σχετικά με την προσωπική τους κουλτούρα. Σύμφωνα με τον αυτοπροσδιορισμό τους ορίζονται με μεγάλη διαφορά ως επιθετικοί (7 άτομα-70%), ως πολύ επιθετικοί (1 άτομο-10%), ως μέτρια επιθετικοί (1 άτομο-10%) και ως

συντηρητικοί (1 άτομο-10%), δεδομένα τα οποία απεικονίζονται στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 13: Απόλυτα πληροφορημένοι σε ζητήματα επενδύσεων

➤ **Κάπως πληροφορημένοι σε ζητήματα επενδύσεων (57 άτομα)**

Τα άτομα τα οποία θεωρούν τον εαυτό τους κάπως πληροφορημένο σε θέματα επενδύσεων είναι 57, από τα οποία οι 33 είναι άνδρες και οι 24 είναι γυναίκες και θα αναλυθούν ξεχωριστά.

Από τους 33 άνδρες, μόνο οι 7 είχαν ή έχουν σχέση με την χρηματαγορά, οι 4 δεν έχουν οικονομική εκπαίδευση, ενώ οι 3 έχουν. Σύμφωνα με τις απαντήσεις τους κρίνονται μέτρια επιθετικοί και μέτρια προοδευτικοί σε θέματα επενδυτικού ρίσκου και σε θέματα προσωπικής κουλτούρας αντίστοιχα.

Οι άντρες οι οποίοι σχετίζονται με την χρηματαγορά (7) και δεν έχουν οικονομική εκπαίδευση αυτοπροσδιορίζονται ως μέτρια επιθετικοί (1 άτομο), επιθετικοί (2 άτομα) και συντηρητικοί (1 άτομο), ενώ αυτοί που έχουν οικονομική εκπαίδευση κρίνουν τον εαυτό τους ως μέτρια επιθετικοί (1 άτομο) και επιθετικοί (2 άτομα).

Οι άντρες οι οποίοι δεν σχετίζονται με την χρηματαγορά (26), οι οποίοι δεν έχουν οικονομική εκπαίδευση κρίνονται σύμφωνα με τις απαντήσεις τους σε θέματα

επενδυτικού ρίσκου και σε θέματα προσωπική κουλτούρας ως μέτρια συντηρητικοί και ως μέτρια προοδευτικοί αντίστοιχα.

Σύμφωνα με τον αυτοπροσδιορισμό τους όμως, εξάγονται τα εξής αποτελέσματα: οι 10 άνδρες θεωρούν τον εαυτό τους ως μέτρια συντηρητικό (39%), οι 7 άνδρες ως μέτρια επιθετικό (26,5%), ενώ ίδια ποσοστά λαμβάνουν οι συντηρητικοί, οι επιθετικοί και οι πολύ επιθετικοί (11,5% η κάθε κατηγορία).

Από τις 24 γυναίκες, μόνο οι 6 είχαν ή έχουν σχέση με την χρηματαγορά και έχουν οικονομική εκπαίδευση. Σύμφωνα με τις απαντήσεις τους κρίνονται μέτρια επιθετικές και μέτρια συντηρητικές σε θέματα επενδυτικού ρίσκου και σε θέματα προσωπικής κουλτούρας αντίστοιχα.

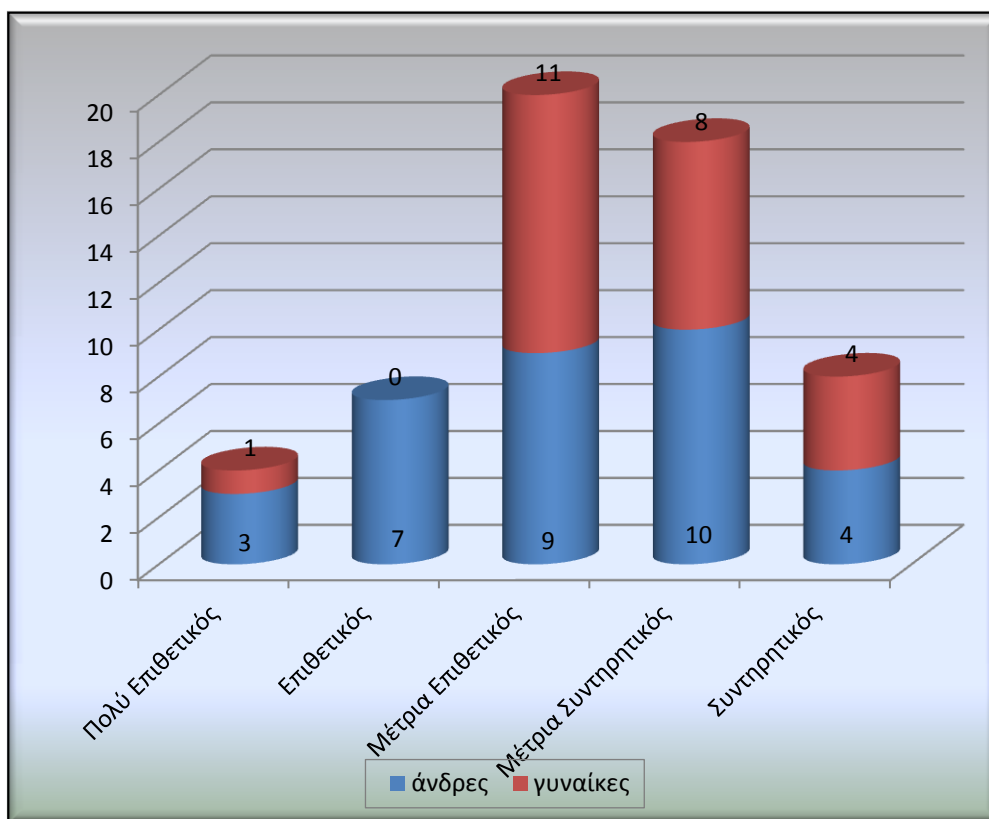
Οι γυναίκες οι οποίες σχετίζονται με την χρηματαγορά (6) αυτοπροσδιορίζονται ως μέτρια επιθετικές (5 άτομα) και ως μέτρια συντηρητικές (1 άτομο).

Από τις γυναίκες οι οποίες δεν σχετίζονται με την χρηματαγορά (18), οι 8 δεν έχουν οικονομική εκπαίδευση κρίνονται σύμφωνα με τις απαντήσεις τους σε θέματα επενδυτικού ρίσκου και σε θέματα προσωπική κουλτούρας ως μέτρια συντηρητικές. Οι άλλες 10 που έχουν οικονομική εκπαίδευση θεωρούνται βάσει των απαντήσεων τους σε θέματα επενδυτικού ρίσκου και σε θέματα προσωπική κουλτούρας ως μέτρια επιθετικές και ως μέτρια συντηρητικές αντίστοιχα.

Σύμφωνα με τον αυτοπροσδιορισμό τους όμως, εξάγονται τα εξής αποτελέσματα: οι 7 γυναίκες θεωρούν τον εαυτό τους ως μέτρια συντηρητικό (39%), οι 6 γυναίκες ως μέτρια επιθετικό (33%), οι 4 ως συντηρητικό (22%) και μόνο μία θεωρεί τον εαυτό της πολύ επιθετικό (6%).

Στο παρακάτω διάγραμμα θα απεικονιστούν ξεχωριστά οι άνδρες και οι γυναίκες που θεωρούν τον εαυτό τους κάπως πληροφορημένο σε επενδυτικά θέματα, σύμφωνα με τον αυτοπροσδιορισμό τους ως συντηρητικοί, μέτρια συντηρητικοί, μέτρια επιθετικοί, επιθετικοί και πολύ επιθετικοί.

Διάγραμμα 14: Κάπως πληροφορημένοι σε ζητήματα επενδύσεων

➤ **Καθόλου πληροφορημένοι σε ζητήματα επενδύσεων (83 άτομα)**

Τα άτομα τα οποία θεωρούν τον εαυτό τους καθόλου πληροφορημένο σε θέματα επενδύσεων είναι 83, από τα οποία οι 44 είναι άνδρες και οι 39 είναι γυναίκες και θα αναλυθούν ξεχωριστά, όπως συνέβη και στην προηγούμενη ομάδα.

Από τους 44 άνδρες, μόνο οι 8 είχαν ή έχουν σχέση με την χρηματαγορά αλλά δεν έχουν οικονομική εκπαίδευση. Σύμφωνα με τις απαντήσεις τους κρίνονται μέτρια συντηρητικοί σε θέματα επενδυτικού ρίσκου και σε θέματα προσωπικής κουλτούρας.

Οι άντρες οι οποίοι δεν σχετίζονται με την χρηματαγορά (36) και οι οποίοι δεν έχουν οικονομική εκπαίδευση κρίνονται σύμφωνα με τις απαντήσεις τους σε θέματα επενδυτικού ρίσκου και σε θέματα προσωπική κουλτούρας ως συντηρητικοί και ως μέτρια συντηρητικοί αντίστοιχα.

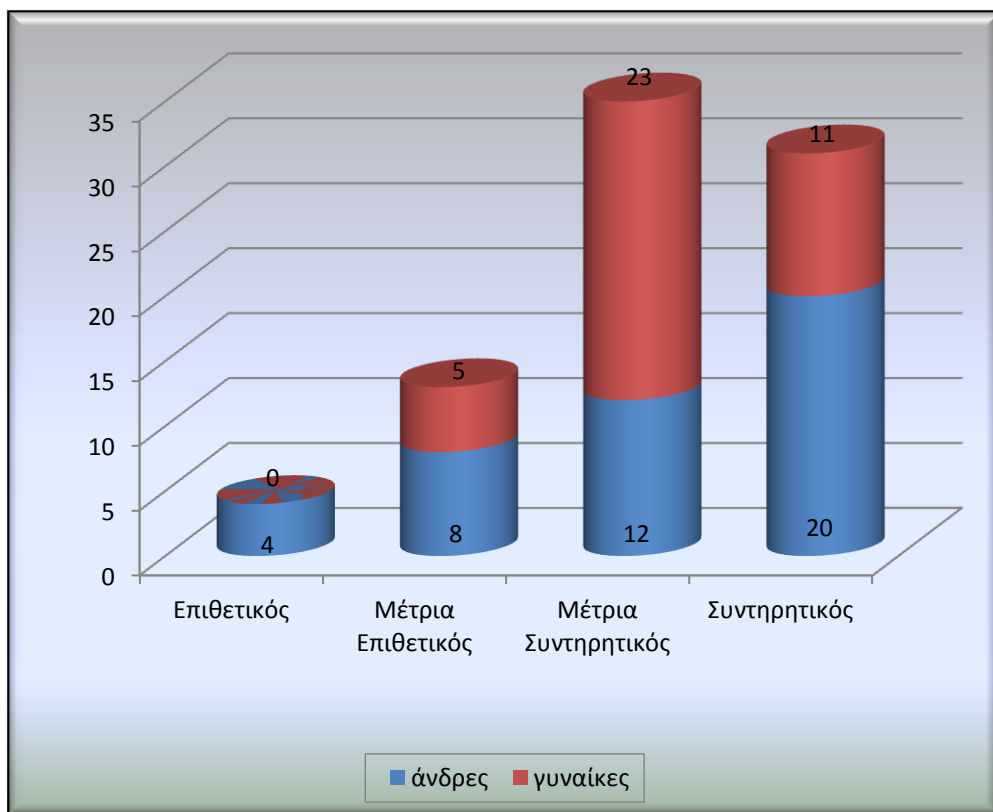
Σύμφωνα με τον αυτοπροσδιορισμό τους όμως συνολικά, εξάγονται τα εξής αποτελέσματα: οι 20 άνδρες θεωρούν τον εαυτό τους ως συντηρητικό (46%), οι 12 άνδρες ως μέτρια συντηρητικό (27%), οι 8 άνδρες ως μέτρια επιθετικό (18%) και οι 4 ως επιθετικό (9%).

Όλες οι γυναίκες (39), δεν είχαν ή δεν έχουν σχέση με την χρηματαγορά. Οι 2 από αυτές έχουν οικονομική εκπαίδευση και κρίνονται σύμφωνα με τις απαντήσεις τους ως μέτρια συντηρητικές σε θέματα επενδυτικού ρίσκου και ως συντηρητικές σε θέματα προσωπικής κουλτούρας, ενώ οι υπόλοιπες 37 δεν έχουν οικονομική εκπαίδευση. Αυτές οι 37 γυναίκες βάσει των απαντήσεων τους, κρίνονται μέτρια συντηρητικές σε θέματα επενδυτικού ρίσκου και σε θέματα προσωπικής κουλτούρας.

Σύμφωνα με τον αυτοπροσδιορισμό τους όμως συνολικά, εξάγονται τα εξής αποτελέσματα: οι 23 γυναίκες θεωρούν τον εαυτό τους ως μέτρια συντηρητικό (59%), οι 11 ως συντηρητικό (28%) και οι 5 γυναίκες ως μέτρια επιθετικό (13%).

Στο παρακάτω διάγραμμα θα απεικονιστούν ξεχωριστά οι άνδρες και οι γυναίκες που θεωρούν τον εαυτό τους καθόλου πληροφορημένο σε επενδυτικά θέματα, σύμφωνα με τον αυτοπροσδιορισμό τους ως συντηρητικοί, μέτρια συντηρητικοί, μέτρια επιθετικοί και επιθετικοί.

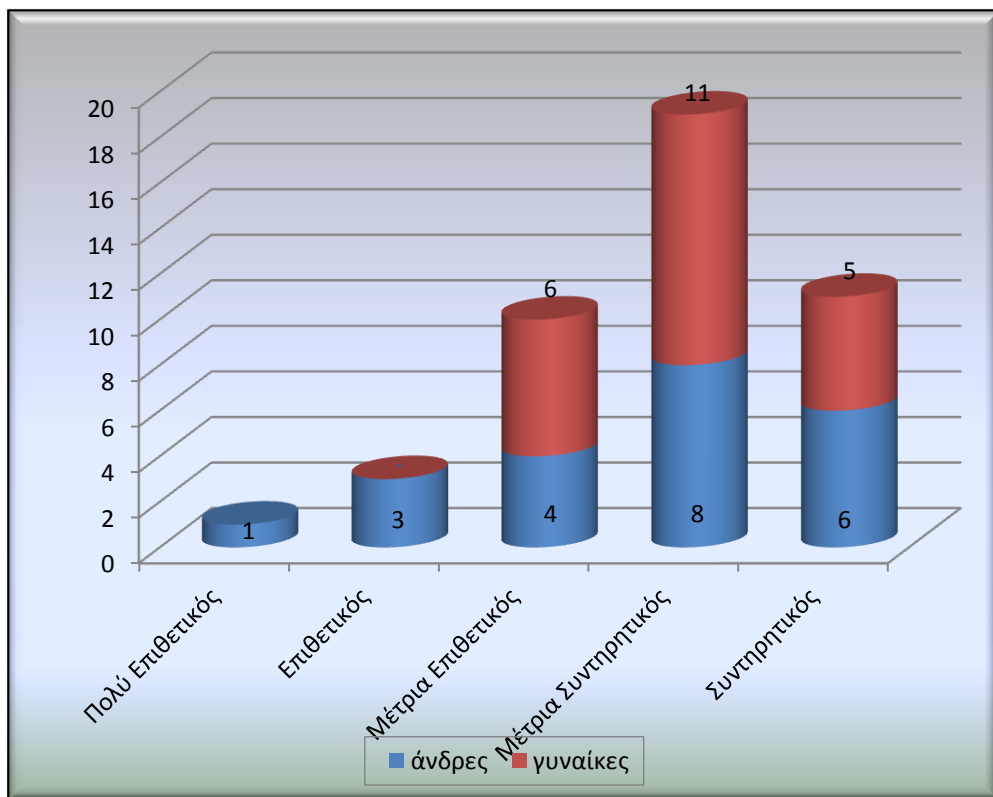
Διάγραμμα 15: Καθόλου πληροφορημένοι σε ζητήματα επενδύσεων

Τέλος, θα πραγματοποιηθεί ακόμα μια ανάλυση η οποία σχετίζεται με την απασχόληση των ερωτώμενων. Οι ομάδες οι οποίες συγκέντρωσαν τα μεγαλύτερα ποσοστά και οι οποίες αξίζει να αναλυθούν είναι: οι ιδιωτικοί υπάλληλοι με ποσοστό 29% επί του συνόλου των 150 ερωτώμενων (22 άνδρες και 22 γυναίκες), οι ελεύθεροι επαγγελματίες με ποσοστό 17% (15 άνδρες και 10 γυναίκες) και οι συνταξιούχοι με ποσοστό 5% (5 άνδρες και 2 γυναίκες).

Όπως είναι αναμενόμενο, παρατηρείται ότι οι συνταξιούχοι και οι ιδιωτικοί υπάλληλοι είναι πιο συντηρητικοί, ειδικά σε θέματα επενδυτικού ρίσκου από τους ελεύθερους επαγγελματίες. Συγκεκριμένα οι άνδρες ιδιωτικοί υπάλληλοι κρίνονται ως μέτρια συντηρητικοί σχετικά με το επενδυτικό ρίσκο και ως μέτρια προοδευτικοί σχετικά με τις προσωπικές πεποιθήσεις, ενώ οι γυναίκες ιδιωτικοί υπάλληλοι κρίνονται ως συντηρητικές σε θέματα επενδυτικού ρίσκου και προσωπικών πεποιθήσεων.

Διάγραμμα 16: Ιδιωτικοί υπάλληλοι

Σύμφωνα με τον αυτοπροσδιορισμό τους, οι άνδρες ιδιωτικοί υπάλληλοι ανήκουν στους μέτρια συντηρητικούς (8 άτομα- 36%), στους συντηρητικούς (6 άτομα- 27%), στους μέτρια επιθετικούς (4 άτομα- 18%), στους επιθετικούς (3 άτομα- 14%) και στους πολύ επιθετικούς (1 άτομο- 5%).

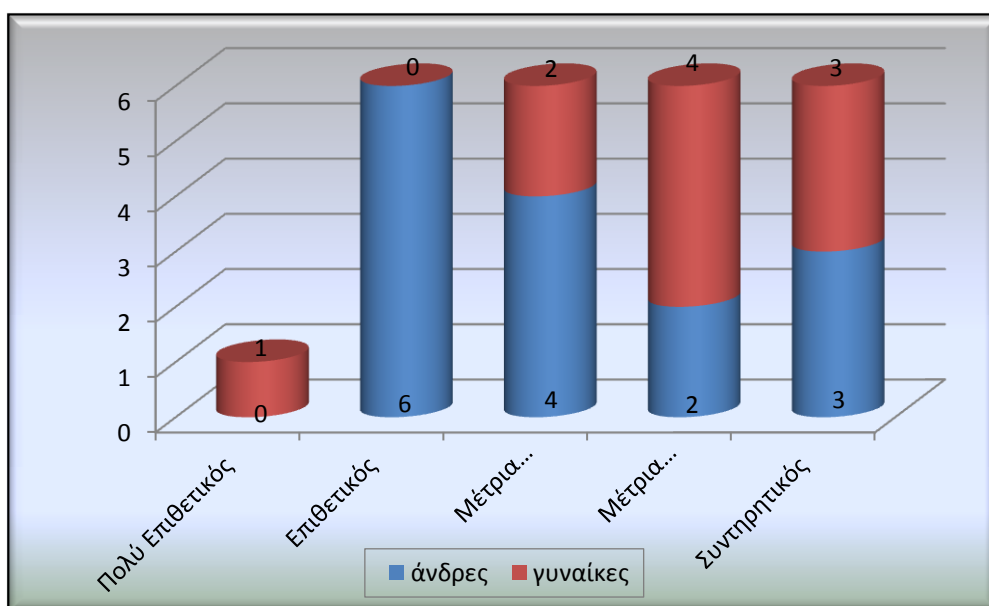
Από την άλλη, οι γυναίκες ιδιωτικοί υπάλληλοι αυτοπροσδιορίζονται ως μέτρια συντηρητικές (11 άτομα- 50%), ως μέτρια επιθετικές (6 άτομα- 27%) και ως συντηρητικές (5 άτομα-23%).

Οι άνδρες ελεύθεροι επαγγελματίες κρίνονται ως επιθετικοί σχετικά με το επενδυτικό ρίσκο και ως προοδευτικοί σχετικά με τις προσωπικές πεποιθήσεις, ενώ οι γυναίκες ελεύθεροι επαγγελματίες κρίνονται ως μέτρια επιθετικές σε θέματα επενδυτικού ρίσκου και ως μέτρια συντηρητικές σε θέματα κουλτούρας.

Σύμφωνα με τον αυτοπροσδιορισμό τους, οι άνδρες ελεύθεροι επαγγελματίες ανήκουν στους επιθετικούς (6 άτομα- 40%), στους μέτρια επιθετικούς (4 άτομα- 27%), στους συντηρητικούς (3 άτομα- 20%) και στους μέτρια συντηρητικούς (2 άτομα- 13%),

Από την άλλη, οι γυναίκες ιδιωτικοί υπάλληλοι αυτοπροσδιορίζονται ως μέτρια συντηρητικές (4 άτομα- 40%), ως συντηρητικές (3 άτομα- 30%), ως μέτρια επιθετικές (2 άτομα- 20%) και ως πολύ επιθετικές (1 άτομο-10%).

Διάγραμμα 17: Ελεύθεροι επαγγελματίες

Τέλος, οι άνδρες και οι γυναίκες συνταξιούχοι κρίνονται ως συντηρητικοί σχετικά με το επενδυτικό ρίσκο και τις προσωπικές πεποιθήσεις, όπως και είναι φυσικό.

Σύμφωνα με τον αυτοπροσδιορισμό τους, οι άνδρες συνταξιούχοι ανήκουν στους συντηρητικούς (3 άτομα- 60%) και στους μέτρια συντηρητικούς (2 άτομα- 40%), ενώ οι γυναίκες συνταξιούχοι αυτοπροσδιορίζονται ως μέτρια συντηρητικές (1 άτομο- 50%) και ως συντηρητικές (1 άτομο- 50%).

Διάγραμμα 17: Συνταξιούχοι

4.4 Συμπεράσματα έρευνας

Αναλύοντας το ερωτηματολόγιο, που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα πτυχιακή για την διεξαγωγή της έρευνας και το οποίο βασίστηκε στον συνδυασμό του ερωτηματολογίου του Hofstede για την προσωπική κουλτούρα και του ερωτηματολογίου του Grable για το ρίσκο όσον αφορά μικρούς επενδυτές, προκύπτουν ορισμένα βασικά συμπεράσματα.

Από τα 150 άτομα τα οποία έλαβαν μέρος στην έρευνα, οι άντρες αντιστοιχούν σε ποσοστό 58% (87 άτομα), ενώ τα άτομα τα οποία ανήκουν στην ηλικιακή

κατηγορία των 31-40 ετών καλύπτουν ποσοστό 44% (66 άτομα). Παρατηρείται ότι οι άνδρες αλλά και οι γυναίκες, που είχαν ή έχουν κάποια σχέση με την χρηματαγορά είναι πιο επιθετικοί αναφορικά με το επενδυτικό ρίσκο και πιο προοδευτικοί αναφορικά με την προσωπική τους κουλτούρα.

Όπως ήταν αναμενόμενο, οι άνδρες οι οποίοι έχουν ή είχαν σχέση με την χρηματαγορά είναι περισσότεροι από τις γυναίκες και έχουν και αυτοί τα ίδια χαρακτηριστικά με τα προαναφερθέντα. Οι γυναίκες οι οποίες δεν σχετίζονται με την χρηματαγορά είναι πιο συντηρητικές σχετικά με την κουλτούρα και το αναλαμβανόμενο ρίσκο, σύμφωνα με τον συνδυασμό των αποτελεσμάτων της έρευνας και αυτοχαρακτηρίζονται ως μέτρια συντηρητικές και ως συντηρητικές σε ζητήματα επενδυτικού ρίσκου.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα άτομα τα οποία απάντησαν ότι θεωρούν τον εαυτό τους απόλυτα πληροφορημένο σε ζητήματα επενδύσεων (10 άνδρες), έχουν όλοι οικονομική εκπαίδευση, ποσοστό 60% είναι ελεύθεροι επαγγελματίες και 80% έχουν ή είχαν επαγγελματική σχέση με την χρηματαγορά, υποδηλώνοντας ότι είναι επιθετικοί σχετικά με το επενδυτικό ρίσκο και προοδευτικοί σχετικά με την προσωπική τους κουλτούρα.

Από την άλλη, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, η οποία αντιστοιχεί σε ποσοστό 55,33% (83 άτομα), θεωρούν τον εαυτό τους καθόλου πληροφορημένο σε ζητήματα επενδύσεων (44 άνδρες και 39 γυναίκες), μόνο 8 άνδρες είχαν ή έχουν σχέση με την χρηματαγορά αλλά δεν έχουν οικονομική εκπαίδευση, υποδηλώνοντας ότι είναι συντηρητικοί και μέτρια συντηρητικοί σχετικά με την προσωπική κουλτούρα και το επενδυτικό ρίσκο.

Τέλος, όπως είναι φυσικό, οι συνταξιούχοι (5% επί του συνόλου των ερωτηθέντων) και οι ιδιωτικοί υπάλληλοι (29%) είναι πιο συντηρητικοί, ειδικά σε θέματα επενδυτικού ρίσκου από τους ελεύθερους επαγγελματίες. Συγκεκριμένα, οι άνδρες ιδιωτικοί υπάλληλοι κρίνονται ως μέτρια συντηρητικοί σχετικά με το επενδυτικό ρίσκο και ως μέτρια προοδευτικοί σχετικά με τις προσωπικές πεποιθήσεις, ενώ οι γυναίκες ιδιωτικοί υπάλληλοι κρίνονται ως συντηρητικές σε θέματα επενδυτικού ρίσκου και προσωπικών πεποιθήσεων.

Από την άλλη, σχετικά με τους ελεύθερους επαγγελματίες (17%), οι άνδρες κρίνονται ως επιθετικοί σχετικά με το επενδυτικό ρίσκο και ως προοδευτικοί σχετικά με τις προσωπικές πεποιθήσεις, ενώ οι γυναίκες κρίνονται ως μέτρια επιθετικές σε θέματα επενδυτικού ρίσκου και ως μέτρια συντηρητικές σε θέματα κουλτούρας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Όπως έχει προαναφερθεί ο σκοπός εκπόνησης της παρούσας πτυχιακής εργασίας ήταν η εις βάθος ανάλυση της επενδυτικής συμπεριφοράς και της ανοχής ρίσκου των μικρών επενδυτών.

Στην διαμόρφωση της επενδυτικής συμπεριφοράς συμβάλλουν διάφοροι κοινωνικοί, οικονομικοί και δημογραφικοί παράγοντες. Στην εμπειρική διερεύνηση έλαβαν μέρος 150 άτομα, γυναίκες και άντρες, ηλικίας από 18 έως και 70 ετών. Η πλειοψηφία τω οποίων είχε τριτοβάθμια εκπαίδευση χωρίς να έχει οικονομική εκπαίδευση, και ήταν έγγαμοι. Οικονομική εκπαίδευση είχαν μόνο 37 άτομα.

Ένας από τους βασικούς παράγοντες που σχετίζεται και με τον τομέα των επενδύσεων είναι το οικογενειακό εισόδημα, το οποίο για την συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων είναι χαμηλότερο από 30.000€ ετησίως, ενώ οι περισσότεροι απασχολούνται ως ιδιωτικοί υπάλληλοι και δεν είχαν κατά το παρελθόν σχέση με την χρηματαγορά, τονίζοντας ότι δεν θεωρούν τον εαυτό τους καθόλου πληροφορημένο όσον αφορά τα ζητήματα των επενδύσεων.

Όσον αφορά τις πεποιθήσεις των ερωτηθέντων σχετικά με κοινωνικά και όχι μόνο ζητήματα, θεωρούν ότι οι κοινωνικές ανισότητες δεν είναι επιθυμητές, πρέπει να ελαχιστοποιηθούν, ενώ υπάρχει μια διασπορά των απαντήσεων στην ερώτηση αν τα λιγότερα ισχυρά κοινωνικά άτομα θα πρέπει να βρίσκονται υπό την προστασία των πιο ισχυρών οικονομικά ατόμων, και για το αν θα πρέπει να υπάρχει αλληλεξάρτηση μεταξύ τους. Ιδιαίτερα ανεπτυγμένο, βάσει των αποτελεσμάτων της έρευνας είναι το αίσθημα κοινωνικής ευθύνης καθώς επίσης και η σημασία του δεσμού της οικογένειας και της τήρησης των παραδόσεων. Οι απόψεις δίστανται για την ερώτηση αν το χρήμα και τα υλικά αγαθά είναι σημαντικά στην ζωή, με την πλειοψηφία των απαντήσεων να βρίσκεται στην μέση. Ενώ ταυτόχρονα κυριαρχεί η πεποίθηση ότι οι άνδρες θα πρέπει να είναι σκληροί, δυναμικοί και φιλόδοξοι. Όμως σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας στην σημερινή κοινωνία άνδρες και γυναίκες έχουν τα ίδια δικαιώματα στις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

Κατά γενική ομολογία επικρατεί το στρες, η ανησυχία και η νευρικότητα, καθώς επίσης και ο φόβος για καταστάσεις άγνωστες που εσωκλείουν πιθανότητες κινδύνου.

Η σωστή αντιμετώπιση για τέτοιους είδους καταστάσεις είναι πέρα του να αντιμετωπίζεται η κάθε μέρα ως μια νέα καινούργια μέρα, να υπάρχει υπομονή έτσι ώστε να επιτευχθούν μακροπρόθεσμα τα μέγιστα δυνατά αποτελέσματα.

Σε όλες τις ερωτήσεις οι οποίες ως στόχο είχαν την διαπίστωση του βαθμού ανοχής στην ανάληψη κινδύνου, οι απαντήσεις λίγο πολύ έκλιναν προς την μεριά όπου υπήρχε το χαμηλότερο ρίσκο (μειωμένη ανάληψη κινδύνου), και η αυξημένη ασφάλεια ασχέτως αν αυτή η επιλογή προϋπόθετε τη θυσία ενδεχόμενων υψηλών κερδών.

Ακόμα και στην ερώτηση η οποία αφορούσε την αύξηση των πιθανοτήτων για την βελτίωση των αποδόσεων, αναλαμβάνοντας υψηλότερο επενδυτικό κίνδυνο, η πλειοψηφία επέλεξε την μέτρια συντηρητική απάντηση, δηλαδή ότι θα έπαιρναν κάποιο ρίσκο με ένα μέρος του κεφαλαίου τους. Σε λογαριασμό ταμειυτηρίου προτιμούν να επενδύουν τις οικονομίες τους οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες, ασχέτως ότι λαμβάνουν μικρότερη απόδοση σε σχέση με την απόδοση που θα λάμβαναν από άλλου είδους επένδυση η οποία όμως εμπεριέχει μεγαλύτερο κίνδυνο (π.χ. μετοχές). Ακόμα και σε περιπτώσεις που θα υπήρχε πιθανότητα να κληρονομήσουν ένα μεγάλο χρηματικό ποσό, πάλι θα το επένδυαν σε λογαριασμό ταμειυτηρίου.

Σε περιόδους κακής οικονομικής συγκυρίας ο τρόπος που αντιδρούν εξαρτάται και από άλλους συνδυαστικούς παράγοντες, ενώ η πλειοψηφία δίνει λιγότερο από το 25% του εισοδήματός της σε πιστωτικές κάρτες, δάνεια κ.λ.π.. Η τύχη για τους περισσότερους μερικές φορές συμβάλει στις επενδυτικές αποφάσεις, ενώ ακόμα και αν είχαν πληροφόρηση για μια μετοχή από κάποιο φίλο δεν θα επένδυαν σε αυτή.

Οι περισσότεροι (64 άτομα) από τους ερωτηθέντες χαρακτήρισαν τους εαυτούς τους ως «Μέτρια Συντηρητικούς», ενώ ο αμέσως επόμενος αριθμός (43 άτομα) συγκεντρώθηκε στην απάντηση για τους «Συντηρητικούς». Όντως βάσει των απαντήσεων που προαναφέρθηκαν και των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από την έρευνα, πλέον η πλειοψηφία δεν διαθέτει αυξημένη ανοχή στην ανάληψη οικονομικού ρίσκου, καθώς επίσης δεν προβαίνει γενικά σε επενδύσεις. Στο γεγονός αυτό κατά μεγάλο ποσοστό έχει συμβάλει και η εξέλιξη της οικονομικής κατάστασης των τελευταίων χρόνων, κατά την οποία επικρατεί λόγω οικονομικής κρίσης μια γενική ανασφάλεια στον κοινωνικό αλλά και στον οικονομικό τομέα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, 2015, "Χρεόγραφα"
<http://www.euretirio.com/xreografo/>
2. Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, 2015, "Αγορές Χρήματος"
<http://www.euretirio.com/agores-xrimatos/>
3. Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, 2015, "Αγορές Κεφαλαίου"
<http://www.euretirio.com/agores-kefalaiou/>
4. Ευρετήριο Οικονομικών Όρων, 2015, "LIBOR"
<http://www.euretirio.com/libor/>
5. Ζαχούρης Π., 2008, "Χρηματοπιστωτικές Αγορές", Εκπαιδευτικό Βοήθημα
<http://www.de.teipat.gr/documents/xheimerino%202010-2011/%CE%A7%CF%81%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%84%CF%89%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82%20%CE%91%CE%B3%CE%BF%CF%81%CE%AD%CF%82.pdf>
6. Πρωτοψάλτης Ν., Στεφάνου Α., Τρισμπιώτη Α. & Κατσαμποξάκης Ι., 2014, "Επενδύσεις και νέα χρηματοπιστωτικά μέσα", Ινστιτούτο Εκπαίδευσης Σώματος Ορκωτών Λογιστών, Αθήνα
7. Τσακίρη Λ., 2008, "Εισαγωγή στη Μεθοδολογία Έρευνας"
<http://dpms.csd.auth.gr/stuff/eis-meth-er.pdf>
8. Butler J., 2012, "Διαχείριση Περιουσίας: Πώς να προγραμματίσετε, να επενδύσετε και να προστατέψετε τα περιουσιακά σας στοιχεία", Financial Times Guide
9. Grable J., 1997, "Investor Risk Tolerance: Testing the Efficacy of Demographics as Differentiating and Classifying Factors"
<http://scholar.lib.vt.edu/theses/available/etd-92497-55640/unrestricted/ETD2.PDF>
10. Grable J. & Joo S., 2004, "Environmental and Biopsychosocial Factors Associated with Financial Risk Tolerance"
<https://www.afcpe.org/assets/pdf/vol1518.pdf>
11. Hofstede G., 2011, "Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context"
<http://scholarworks.gvsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1014&context=orpc>
12. Sadi R., Ghalibaf A. H., Rostami M. R., Gholipour A. & Gholipour F., 2010, "Behavioral Finance: The Explanation of Investors' Personality and Perceptual Biases Effects on Financial Decisions"
<http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ijef/article/viewFile/12337/8645>
13. Wang H. & Sherman H., 1997, "Does Risk Tolerance Decrease with Age?"
<https://afcpe.org/assets/pdf/vol824.pdf>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερωτηματολόγιο

Αγαπητέ Κύριε/ Αγαπητή Κυρία

Εντός των πλαισίων εκπόνησης της διπλωματικής μας εργασίας δημιουργήσαμε το ερευνητικό αυτό εργαλείο το οποίο θα συμβάλει στην διερεύνηση των πιθανών παραγόντων που καθορίζουν το ατομικό προφίλ ανάληψης ρίσκου του Έλληνα μικροεπενδυτή.

Σας παρακαλούμε να διαθέσετε λίγα λεπτά για να απαντήσετε στις ερωτήσεις που ακολουθούν, έτσι ώστε να συμβάλλετε στο ερευνητικό μας έργο.

Στα στοιχεία που θα προκύψουν θα γίνει στατιστική επεξεργασία έτσι ώστε να διεξαχθούν τα απαραίτητα για την διπλωματική μας εργασία χρήσιμα συμπεράσματα.

---

1. Φύλο		2. Ηλικία	
Άνδρας	<input type="text"/>	18 - 30	<input type="text"/>
Γυναίκα	<input type="text"/>	31 - 40	<input type="text"/>
		41 - 50	<input type="text"/>
		51 - 60	<input type="text"/>
		61 - 70	<input type="text"/>
		71 - 80	<input type="text"/>
3. Μορφωτικό Επίπεδο			
Α' Βάθμια Εκπαίδευση	<input type="text"/>		
Β' Βάθμια Εκπαίδευση	<input type="text"/>		
Γ' Βάθμια Εκπαίδευση	<input type="text"/>		
Μεταπτυχιακά	<input type="text"/>		
Διδακτορικό	<input type="text"/>		
4. Οικογενειακή Κατάσταση		5. Οικογενειακό Εισόδημα (ετησίως)	
Έγγαμος	<input type="text"/>	< € 30.000,00	<input type="text"/>
Άγαμος	<input type="text"/>	€ 30.000,00 – 50.000,00	<input type="text"/>
Άλλο	<input type="text"/>	€ 50.000,00 – 100.000,00	<input type="text"/>
		> € 100.000,00	<input type="text"/>

6. Απασχόληση

Δημόσιος Υπάλληλος
Εκπαιδευτικός
Φοιτητής
Ιδιωτικός Υπάλληλος
Ελεύθερος Επαγγελματίας
Επιχειρηματίας
Συνταξιούχος
Στέλεχος Επιχείρησης
Ναυτικός
Αγρότης
Άλλο

7. Έχετε ή είχατε στο παρελθόν επαγγελματική σχέση με τη χρηματαγορά;

Ναι
Όχι

8. Θεωρείτε τον εαυτό σας επαρκώς πληροφορημένο για τα ζητήματα επενδύσεων;

Απόλυτα
Καθόλου
Κάπως

9. Έχετε οικονομική εκπαίδευση;

Ναι
Όχι

10. Αν ναι σε ποιο επίπεδο;

Β' βάθμια εκπαίδευση
ΙΕΚ
ΑΕΙ-ΤΕΙ
Μεταπτυχιακό
Διδακτορικό

13. Σύμφωνα με τις πεποιθήσεις σας, παρακαλούμε να απαντήσετε στις ακόλουθες ερωτήσεις. Αν συμφωνείτε απόλυτα με κάποια από τις προτάσεις που διατυπώνονται παρακάτω επιλέξτε το 7 ή το 1 αν, διαφωνείτε απόλυτα. Αν πάλι η γνώμη σας δεν είναι τόσο απόλυτη τσεκάρετε έναν ενδιάμεσο βαθμό.

	Διαφωνώ απόλυτα				Συμφωνώ απόλυτα		
	1	2	3	4	5	6	7
H1. Οι κοινωνικές ανισότητες είναι αναμενόμενες και επιθυμητές.							
H2. Τα λιγότερο ισχυρά, κοινωνικά, άτομα (όσον αφορά το χρήμα, την επιρροή, τη θέση κ.λ.π.) πρέπει να τελούν υπό τη προστασία των περισσότερων ισχυρών.							
H3. Οι κοινωνικές ανισότητες πρέπει να ελαχιστοποιηθούν ή να εξαφανισθούν							
H4. Πρέπει να υπάρχει, και υπάρχει, αλληλεξάρτηση μεταξύ των, κοινωνικά, λιγότερο και περισσότερο ισχυρών ατόμων (όσον αφορά το χρήμα, την επιρροή, τη θέση κ.λ.π.).							
H5. Ο καθένας είναι υπεύθυνος μόνο για τον εαυτό του και για το άμεσο οικογενειακό του περιβάλλον (γυναίκα και παιδιά).							
H6. Το κάθε άτομο είναι αυτόνομη οντότητα και προσδιορίζεται ανεξάρτητα από την κοινωνική ομάδα (ή ομάδες) που ανήκει.							
H7. Ο θεσμός της ευρύτερης οικογένειας (της φιλίας) είναι σημαντικός και τα μέλη της οφείλουν να αλληλοπροστατεύονται και να είναι αφοσιωμένα σε αυτήν.							
H8. Οι άνθρωποι προσδιορίζονται με βάση τη κοινωνική ομάδα (ή ομάδες) που ανήκουν και τη θέση τους σε αυτήν (αυτές).							
H9. Το χρήμα και τα υλικά αγαθά είναι σημαντικά πράγματα στη ζωή.							
H10. Οι άνδρες πρέπει να είναι δυναμικοί, φιλόδοξοι και σκληροί.							
H11. Οι κυρίαρχες κοινωνικές αξίες πρέπει να είναι η αλληλεγγύη για τους άλλους και η διατήρηση της ποιότητας ζωής.							
H12. Και οι άνδρες και οι γυναίκες έχουν ίδια δικαιώματα στο να είναι τρυφεροί και να νοιάζονται για τις σχέσεις τους με τους άλλους.							
H13. Το αίσθημα στρες, νευρικότητας και ανησυχίας είναι συχνό φαινόμενο μεταξύ των ανθρώπων.							
H14. Ο φόβος για καταστάσεις που δεν είναι ξεκάθαρες και για κινδύνους που είναι άγνωστοι είναι κάτι φυσιολογικό.							
H15. Η αβεβαιότητα είναι κάτι φυσιολογικό στη ζωή μας και πρέπει να δεχόμαστε κάθε καινούρια μέρα όπως έρχεται.							
H16. Τα προσωπικά μας συναισθήματά δεν πρέπει να φανερώνονται.							
H17. Η προθυμία να υποτάσσει κανείς τον εαυτό του σε κάποιο ανώτερο σκοπό είναι κάτι φυσιολογικό.							
H18. Πρέπει να είναι κανείς υπομονετικός για να έχει μακροπρόθεσμα αποτελέσματα.							
H19. Οι παραδόσεις (ήθη, έθιμα κ.λ.π.) πρέπει να τηρούνται και να είναι σεβαστές.							
H20. Οι κοινωνικές υποχρεώσεις πρέπει να εκπληρώνονται ανεξάρτητα από το τυχόν προσωπικό κόστος (συναισθηματικό, οικονομικό κ.λ.π.).							

14. Στην ενότητα αυτή θα θέλαμε να διερευνήσουμε ποιο είναι το προφίλ σας ανάληψης οικονομικού ρίσκου. Απαντήστε στις ακόλουθες ερωτήσεις τσεκάροντας το 7, το 4 ή το 1 ανάλογα με το ποια απάντηση σας αντιπροσωπεύει καλύτερα. Αν είστε σε δίλημμα τότε τσεκάρετε κάποιον άλλο βαθμό.

1. Αν μου προσφερόταν δυο νέες εναλλακτικές θέσεις, μια με πολύ υψηλές αμοιβές και λιγότερη σιγουριά και μια με μεγάλη σιγουριά και χαμηλή αμοιβή, θα διάλεγα:

1	2	3	4	5	6	7
Ασφάλεια			Δεν είμαι σίγουρος			Αμοιβές

2. Αν μπορούσα να αυξήσω τις πιθανότητες να βελτιώσω τις αποδόσεις μου αναλαμβάνοντας μεγαλύτερο επενδυτικό κίνδυνο έπαιρνα:

1	2	3	4	5	6	7
Δεν θα έπαιρνα ρίσκο			Κάποιο ρίσκο με ένα μέρος του κεφαλαίου μου			Μεγάλο ρίσκο με όλα μου τα λεφτά

3. Το μεγαλύτερο μέρος των οικονομιών μου για τη δύσκολη στιγμή είναι σε:

1	2	3	4	5	6	7
Σε λογαριασμό ταμειυτηρίου ή δεν έχω οικονομίες			Σε αμοιβαίο κεφάλαιο ή σε κάποιο επαγγελματικά διαχειριζόμενο επενδ. προϊόν			Επενδεδυμένο κάπου που προσδοκώ μεγάλα κέρδη

4. Αν είχατε πληροφόρηση για μια επένδυση που σε μικρό χρονικό διάστημα θα διπλασίαζε την αξία σας αλλά δεν είχατε αρκετά κεφάλαια, θα δανειζόσαστε προκειμένου να μην χάσετε την ευκαιρία;

1	2	3	4	5	6	7
Όχι			Εξαρτάται			Ναι

5. Αν σε ένα TV Show μεταξύ των παρακάτω επιλογών ποια θα διαλέγατε;

1	2	3	4	5	6	7
€ 1.000 μετρητά			Να ρισκάρω τα € 1.000 με πιθανότητα 50% να κερδίσω € 5.000			Να ρισκάρω τα € 1.000 με πιθανότητα 5% να κερδίσω € 100.000

6. Ας υποθέσουμε ότι μόλις κληρονομήσατε € 100.000 πως θα επενδύατε τα χρήματά σας;

1	2	3	4	5	6	7
Ταμειυτήριο ή εγγυημένο καταθετικό λογαριασμό			Κυβερνητικά ομόλογα			Μετοχές ή μετοχικό αμοιβαίο κεφάλαιο

7. Σε περίπτωση ανάγκης τα αποθεματικά σας επαρκούν για να καλύψετε τις ανάγκες διαβίωσης σας για

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

			3 - 12 μήνες			Λιγότερο από 3 μήνες
Περισσότερο από 12 μήνες						

8. Σε περιπτώσεις κακής οικονομικής συγκυρίας

1	2	3	4	5	6	7
Πάντα αντιδρώ σπασμωδικά			Εξαρτάται			Ποτέ δεν αντιδρώ σπασμωδικά

9. Πιστεύετε ότι η τύχη είναι σημαντική στη λήψη των επενδυτικών σας αποφάσεων;

1	2	3	4	5	6	7
Όχι			Μερικές φορές			Ναι

10. Τι ποσοστό του οικογενειακού σας εισοδήματος ξοδεύετε κάθε μήνα σε πιστωτικές κάρτες, δάνεια κλπ;

1	2	3	4	5	6	7
< 25%			25% - 50%			> 50%

11. Θα επενδύατε σε μια μετοχή να είχατε πληροφόρηση από κάποιο φίλο;

1	2	3	4	5	6	7
Όχι			Εξαρτάται			Ναι

15. Τέλος θα σας παρακαλούσαμε να τοποθετήσετε τον εαυτό σας στο παρακάτω διάγραμμα. Η μπλε περιοχή αντιπροσωπεύει το χαμηλό ρίσκο, σε περίπτωση που ανήκετε στους συντηρητικούς επενδυτές και διαβαθμίζεται έως και την κόκκινη περιοχή που ανήκει στους επενδυτές ανάληψης υψηλού ρίσκου.

